

SOCIETATEA DE MĂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Anal IV
N-rele
31 și 32

Cultura, cultura va scăpa pe Români și cultura
numai națională poate fi. A. Papiu Ilarianu

Namărul

Lei 20

CLUJ, DUMINECĂ 7 și 14 August 1927

CUPRINSUL

PROBLEME ECONOMICE: Pentru sporirea producției economice — — — — —	N. G. V. Gologan
PROGRESE ȘTIINȚIFICE: Heinrich Maier (urmare și sfârșit)	N. Bagdasar
Directive contimporane în psihologia religioasă — — —	L. Bologa
ACTUALITAȚI: Psihanaliza — — — — —	G. Todica
Câteva impresii din Marea Britanie — — — — —	Dr. Gh. Preda
Din prag . . . (La moartea Regelui) — — — — —	Al. Ciura
Discuții și recenzii (Din viața oamenilor întreprinzători, de Ap. Culea. — Câte se scot din cărbunile de pământ, de C. V. Gheorghiu. — Vlahuța, de V. Teodoru). — — — — —	Ion Băilă
O aniversare — — — — —	H. Trandafir
PROBLEME SOCIALE: Viața lui Lenin (III) — — — — —	N. N. Matheescu
Crucea roșie cehoslovacă — — — — —	Dr. Od. Apostol
DISCUȚII LITERARE: Convorbiri Literare, număr jubilar —	Radu Dragnea
ARDEALUL VECHIU: Bibliografia Ardealului (10) — — —	Petru Suciu
FIGURI REPREZENTATIVE: Actorul Ion Stănescu-Papa (urmare). — — — — —	N. Georgescu-Tistu
BIOPOLITICA: Principii de tratament balneo-climatic (urmare și sfârșit) — — — — —	Dr. Emil Țeposu
Boalele infecțioase și profilaxia lor — — — — —	Dr. C. Manta
FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI SĂPTĂMÂNALE: Robert de Flers. — Atitudinea Ungariei. — Expoziții de reclame. — Boala băilor. — Construcții futuriste. — Atașajii militari ai Germaniei. — Un jubileu cultural. — Industria Austriei. — Propaganda bolșevică. — Construcții americane în Varșovia. — Construcțiile în Cehoslovacia. — Bibliotecile de specialitate în Cehoslovacia. — Pompeii dela Volga. — Trufandale. — Cronică mărunță. — Bibliografie. — — — — —	Red.

REDACTIA ȘI ADMINISTRATIA: CLUJ, PIAȚA UNIREI No. 5
CALEA VICTORIEI No. 8
Abonamente: Pe un an 600 lei. Autorități și întreprinderi particulare 1000 lei. Funcționarii publici, preoții și învățătorii 500 lei. Pentru streinătate, abonamentele sunt îndoite. În America 10 dolari. Abonamentele se plătesc înainte, pe cel puțin o jumătate de an.

Diverse

Propaganda bolșevică. — De când strigătul de alarmă împotriva primejdiei bolșevice a răsunat din nou, dela un colț la celălalt al Europei, literatura care studiază „fenomenul” social de dincolo de Nistru s'a îmbogățit într'un mod considerabil. Aproape nu există revistă franceză care să nu-i fi consacrat acestui neliniștit și neliniștitor „fenomen” vre-un studiu, mai mult, sau mai puțin obiectiv. Nu mai vorbim de ziare. Chiar și în ele găsești lucruri interesante și adesea foarte instructive; pentru că acolo, în Apus, se privește înainte de toate *fapta și ideea*. — Privind acest morman de hârtie tipărită ai imaginea unei adevărate panici care a cuprins lumea burgheză; un coșmar înfiorător — cu dărămături de civilizație, cu râuri de sânge și cu oameni galbeni — neliniștește nopțile acestor cetățeni, foarte asezați de felul lor.

Partea cea mai interesantă a acestei literaturi este — deocamdată — cea care privește propaganda bolșevică. S'a mai vorbit în paginile acestei reviste de ingeniositatea cu care internaționala a III-a știe să-și furișeze idealul în imaginația mulțimilor de pretutindeni. Acum în urmă a apărut în marea revistă franceză *Revue des Deux-Mondes* (nrul din 15 Iulie a. c.) un studiu asupra „tehnicii revoluționare a bolșevismului”, care pare să fie unul dintre cele mai complete în această materie. Bazat pe cifre și fapte autorul constată că sistemul revoluționar bolșevic e superior ca tehnică sistemelor revoluționare de până acum. Revoluțiile, cunoscute până la cea rusă, au fost de două feluri: pretoriene (lovitura de stat a unui grup) și populare (răscoala maselor; de ex., Rev. lui Horia). Șefii bolșevici au studiat tehnica tuturor revoluțiilor trecute și, din experiența acestora și mai ales din experiența lor, au ajuns la un sistem combinat din tehnica celor două feluri de revoluție. Principiul acestui sistem este: „Orice tentativă revoluționară prematură, adică o tentativă care trece la execuție înainte de a fi preparată minuțios, ceeace o duce la eșec — trebuie condamnată. Ea întârzie succesul în loc de al grăbi”. Pornind dela acest principiu toată grija organizatorilor revoluției trebuie să se îndrepte spre faza de pregătire. În această fază trebuie să se acționeze neîncetat asupra maselor muncitorești prin: crearea de nuclee revoluționare, greve repetate, propagandă în scris prin ziare și publicații incendiare, detestarea moralei „burgheze” (distrugerea familiei, compromiterea operelor de caritate, denigrarea preoțimii); asupra forței publice să se acționeze prin participarea în administrațiile publice (se interzice participarea la guvern, căci aceasta compromite pe șefi), sprijinirea oricărei mișcări de stânga, și îndeosebi propagarea nespunerii în armată. Dacă faza aceasta este aplicată minuțios, faza a doua, de execuție, este — floare la ureche. Pentru faza de pregătire lucră cu asiduitate Kominternul (comitetul executiv al Internaționalei III) dela Moscova. De aceasta se ascultă ca de un șef militar: fiecare „ostaș”, comunist trebuie să-l recunoască, altfel este scos afară din „armată”. Orice comunist, de altă culoare decât cea dela Moscova, este suspectat și înlăturat. Iar pentruca armata să nu se împartă pe simpații de persoane, nu se spun numele șefilor, ci numere. — Fondurile Kominternului sunt considerabile. După *Revue Heldomadaire* (16 Iulie, 1927) din bugetul de pe 1925—26, sovietele

i-au alocat acestuia suma fabuloasă de 8 milioane ruble *aur* (din care 310.000 au fost destinate propagandei în Balcani).

Construcții americane în Varșovia. — Cunoscutul consorțiu financiar din America, care are în fruntea sa pe bancherul Chapman, a făcut orașului Varșovia o ofertă pentru construirea câtorva cartiere nouă cu circa 1000 de case de locuit, fiecare casă având câte patru apartamente. Capitalul necesar acestor construcții ar fi de 50 de milioane de dolari. Consorțiul nu cere alte avantajii decât cedarea gratuită a terenurilor pentru construcții. După 28 de ani toate casele ar trece în proprietatea definitivă a comunei.

Construcțiile în Cehoslovacia. — O statistică recentă arată, că în perioada dela 1 Iulie 1921 până la 30 Iunie 1927 s'au executat la ministerul muncii 26.442 de proiecte pentru case de locuit cu 56.754 de apartamente. Pentru aceste construcții statul a contribuit cu 3.280.618.526 cor. ceh. din totalul speselor de clădire care se ridică la suma de 4.482.543.597 cor. cehoslovace. Din aceste clădiri revin numai orașului Praga 2.116 case cu 12.344 de apartamente în valoare de 1.135.936.50 cor. cehoslovace.

Justiția ungară. — Am arătat și eu altă ocaziune felul paradoxal, în care se face justiția, mai cu seamă cea politică, în Ungaria de azi. Un caz recent dă o nouă dovadă despre aceasta.

Câteva săptămâni înainte de moartea lui Wilhelm Vázsonyi, conducătorul partidului democrat, se făcuse împotriva sa un atentat pe stradă, care însă nu reușise. Cei doi atentatori fură arestați și mai târziu condamnați la câte o amendă în bani în suma de 48 pengő.

Procesul acesta a avut însă un epilog, care s'a desfășurat zilele trecute. Un ziarist a scris în legătură cu procesul un articol, în care spunea, că unul dintre atentatori, Gyulai-Molnár, făcuse în anii 1920—1921 parte din frumosul detașament al ofițerilor teroriști; comițând în această calitate mai multe crime și omoruri și că acum ar intenționa să-și reia această activitate. Gyulai-Molnár s'a simțit ofensat prin acest articol și dat în judecată pe autorul lui. Acesta a cerut voie să dovedească cu martori exactitatea acuzațiilor, dar judecătoria i-a refuzat acest drept, condamându-l la 600 pengő amendă în bani.

În Ungaria de azi se dă pentru crima de atentat la viața unui om o amendă de 48 pengő, iar pentru un delict simplu de presă 600 pengő. Așa e justiția politică în Ungaria lui Horthy.

Progresele aviației. — Inginerul german Rumpler, cunoscut ca un specialist în construcția de aeroplane, a terminat construcția unui avion transoceanic, despre care crede că va putea servi la transport de persoane între Europa și America. Aparatul are 10 motoare de câte 1000 HP., care pun în mișcare 10 elice. Greutatea avionului este de 115.000 kgr. și are o capacitate de transport de 20.000 kgr., ceeace înscamnă că poate transporta afară de 35 persoane de serviciu încă 135 de pasageri și 6000 kgr. marfă. Viteza ar fi 300 km. pro oră.

Inginerul Rumpler e de credință, că zborul cu aparatele sale va putea fi făcut nu peste mult timp. Deocamdată vor fi două linii aeriene, una dela Berlin la New-York și alta dela Berlin la Pernambuco, Montevideo și Buenos Aires. Pe linia Berlin-

New-York se va face o escală la Plymouth, pentru a putea imbarca pasageri englezi și francezi. Pe linia a doua se vor face mai multe escalade, cu considerarea la interesele economice, ș. a. la lacul dela Zürich, Marsilia, la insulele canare sau la cele dela capul Verde și la orașele de pe coasta sudamericană.

Rumpler afirmă, că toate condițiile tehnice pentru executarea acestor zboruri sunt deplin asigurate.

Bibliotecile de specialitate în Cehoslovacia. — O statistică oficială apărută de curând arată următoarea situație a bibliotecilor de specialitate în republica cehoslovacă. În total au fost create 1252 de biblioteci de specialitate cu 8.885.544 de volume, cari se repartizează în modul următor: 6 biblioteci universitare cu 1.362.638 de volume, 252 de biblioteci la alte școli academice cu 799.696 volume, 6 biblioteci la școli superioare și instituții de educație cu 22.672 volume, 440 bibl. profesionale la școli medii cu 1.442.763 vol., 45 bibl. la muzee cu 739.108 vol., 20 bibl. de arhive cu 191.305 vol., 41 bibl. la instituții științifice cu 331.447 vol., 90 bibl. administrative cu 752.722 vol., 87 bibl. ale societăților particulare cu 717.962 vol., 204 bibl. bisericesti și mănăstirești cu 11.697.481 vol., 34 bibl. în castele și particulare cu 651.417 vol. și 27 bibl. diverse cu 176.333 volume. Afară de acestea mai sunt 181 de bibl. districtuale învățătoresci cu 177.787 vol., 16.724 de bibl. pentru școli de specialitate, primare și civile cu 2.611.082 vol. În total sunt deci 18.157 de biblioteci cu 11.674.413 volume.

— Românii din Banatul sârb s'au constituit în partid politic, pentru a-și putea apăra mai bine drepturile lor de popor minoritar în cadrele statului jugoslav. Ei vor participa și la congresul minoritar internațional.

— Din inițiativa dnei Lisette Laister și a dlor Marcel și Nicu Laister, ziaristi, la București s'au pus bazele unui cerc de lectură sub denumirea „Henry Bergson”. Înțaiul comitet al cercului s'a constituit în modul următor: președinte Andrei Brocner, vicepreședinti Marcel și Nicu Laister, consilieră Lisette Laister, casier și bibliotecar A. Braud.

Bibliografie

- Claudio Isopescu:* La poezia populară română, lecție de inaugurare a cursului de limba și literatura română la univ. din Roma — 15 Dec. 1926.
- E. Lovinescu:* Tacit, pagini asupra epocii imp. Tiberiu, Bibl. Semănătorul.
- Sinteza, Iunie—Iulie.
- Costruire, Iunie.
- Templul Literar. Iulie.
- Korunk, Iulie—August.
- Revista Industrială, nr. 6, an XXIX.
- Buletinul 3 al Uniunii ofițerilor de rezervă. Credința, 17 Iulie și 1 August.
- Revue Prudy, Iunie.
- Adevărul Literar și Artistic, 24 și 31 Iulie.
- Junimea Literară, Maiu—Iunie.
- Universul Literar, 24 și 31 Iulie.
- Arte și Meserii, nr. 98—99.
- Revista Teologică, Iulie.
- Typograph, 23 și 30 Iulie.
- Înfrățirea Românească, 15 Iulie și 1 Aug.
- Cosinzeana, 31 Iulie.
- Clopotul, Iulie.
- Realitatea, 31 Iulie.
- Deutsche Politische Hefte, Maiu—Iunie.

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Editor și redactor-șef:

Ion Clopoțel

Redacția și Administrația:

CLUJ, { Calea Victoriei 51. Telefon 308
Plaza Unirii No. 8.
Duminică, 7 și 14 August 1927

Anul IV

N-rele 31 și 32

Numărul: Lei 20

Pentru sporirea producției economice

Aruncând o privire în domeniul vieții gospodărești, ușor ne putem convinge, că importanța factorului economic în dezvoltarea vieții sociale, culturale și politice a popoarelor niciodată nu a fost așa de mare ca în zilele noastre.

Dovadă, că chestiunile economice ocupă astăzi mai mult ca oricând locul de frunte în preocupările celor ce conduc destinele vieții popoarelor.

Înainte de războiul mondial, viața economică era caracterizată printr-o stabilitate pronunțată. Schimbările economice aveau loc la intervale mult mai îndepărtate, durată și dezvoltarea crizelor economice era mult mai mare, neputându-se observa ca în zilele noastre în decursul aceluiaș an simptomele caracteristice ale ascensiunii și depresiunii economice.

„Bugetele statelor se echilibrău cu aproximație mai mult decât satisfăcătoare, balanțele externe ale mărfurilor și ale conturilor se egalau reciproc, cu mici diferențe, pe cari le anihilau prompt migrațiunea aurului sau deschiderea unor credite, pe cari organizația capitalismului internațional le făcea atât de lesnicioase”¹.

Războiul trecut cu marile-i prefaceri produse în viața popoarelor a zdruncinat complect acest echilibru al forțelor economice internaționale și a distrus armonia dintre producție și consumație, lăsând urme atât de adânci în toate ramurile vieții economice, încât se recer enorme eforturi comune pentru îndreptarea relor și îndrumarea diferitelor îndelețniciri economice spre calea lor adevarată, amăsurat nouilor cerințe, create de marele cataclism mondial.

Năzuința spre cel mai desăvârșit protecționism în politica comercială actuală a popoarelor ca și tendința generală spre industrializare, nu este decât urmarea firească a sforțărilor diferitelor state de a eși cât mai ușor din acest greu impas.

Prin fel de fel de măsuri, cari ne dau impresia reînvierii vechii politici „mercantiliste”, țările tind spre independența economică.

Natural, că nimeni nu poate să ia în nume de rău această tendință, ce se re-

marcă și în politica comercială a țării noastre mai cu seamă astăzi, când bogățiile solului și subsolului ei ne îndreptătesc mai mult ca ori când la aceasta.

Cine nu dorește ca majoritatea produselor noastre agricole să poată fi transformate la noi în țară, ca cea mai mare parte din articolele industriale să le putem fabrica în uzinele noastre proprii, rămânând tributari străinătății numai pentru acele articole, a căror producție interioară nu prezintă nici un interes mai de seamă pentru gospodăria noastră națională?

Realizarea acestui mare ideal economic-național este însă strâns legată de condiția împăcării intereselor particulare economice cu acelea ale tuturor claselor noastre sociale.

Foarte ușor este ca o industrie, ori care ar fi ea, să poată trăi și prospera la adăpostul protecției vamale, desfăcându-și produsele uneori chiar cu sută la sută peste paritatea mondială și realizând câștiguri nepermise, în dauna populației nevoiaș și lipsite de cele mai multe ori de strictul necesar. Această situație îngreunând traiul claselor consumatoare, nu poate însă dăinui, decât cel mult pentru acele ramuri de producție industrială, de a căror existență e strâns legată însăși independența noastră politică și cari trebuie menținute ori cât de mari ar fi sacrificiile. Celelalte ramuri ale producției industriale naționale, avântate prin tariful nostru protecționist, trebuie neapărat să tindă spre perfecționare, organizându-și producția în așa fel, încât, în cel mai scurt timp să poată ține piept de sine stătător concurenței străine, eucerind de bușeuri externe și ridicând din sarcina consumatorilor indigeni greutatea taxelor protectoare ce scumpesc viața. În această privință fiecare întreprinzător, în interesul păcii sociale și al întăririi noastre naționale, are o datorie tot așa de mare, de a contribui, prin intensificarea producției la ieftinirea traiului, ea și cel dintâiu om de stat, prin măsurile de înțeleaptă politică economică.

„Războiul a pus în lumină cu o putere nouă anumite înfățișări ale vieții economice, începând cu puterea organizării.

„Totul atârână astăzi de organizarea

științifică, fără de care orice progres e ținut locului”².

Organizarea muncii în ateliere și tendința continuă spre perfecționare a producției noastre naționale sunt primele două condițiuni, fără satisfacerea cărora industria noastră nu va putea trăi de sine stătător.

Dacă în Statele-Unite ale Americii, la uzinele Ford, un lucrător a ajuns să câștige lunar până la 54.000 lei, costându-l o masă bună și copioasă numai 35 lei, aceasta se datorește în cea mai mare parte numai muncii efective și conducerii științifice a întreprinderilor din această lume nouă, unde organizarea producției a ajuns la o astfel de perfecțiune, încât fiecare pas, fiecare mișcare este studiată cu toată preciziunea și unde nimic nu se face decât cu multă chibzuială.

Prosperitatea economică a Americii pe lângă bogățiile ei naturale și abundența metalului prețios se datorește respectării cu strictetă a principiilor fundamentale, cari stau la baza conducerii raționale a întreprinderilor, muncii intensive și productive, precum și dorinței constante de îmbunătățiri și progres, care conduc întreaga activitate economică a acestei țări.

Cercetările științifice și economia rațională de timp și de muncă sunt întregite aici prin cointeresarea mâinei de lucru la rezultatul întreprinderii, recompensarea numai după merit, stimularea poftii de lucru prin retribuții proporționale cu randamentul individual și prin grija deosebită a îmbunătățirii continue a situației muncitorilor și salariaților.

Nicăiri sistemul de organizare științifică a muncii, așa zisă metoda Taylor, nu a prins ca în această parte a lumii.

Grație acestui sistem, după care totul este supraviețuit, fără a se stânjeni libertatea individuală, s'a ajuns într'adevăr la o simțitoare mărire a randementului mâinei de lucru, sporul atingând 200%.

Urmarea firească a acestei intensificări a muncii a fost, că toată lumea a ajuns mulțumită, patron, lucrător, consumator și societatea în întregul ei.

Să nu imităm, să învățăm însă din experiența altora.

Să se studieze deci și să se amelioreze și la noi încontinuu tehnica producției,

¹ M. Manoilescu: Politica producției naționale.

² Charles Gide: Curs de economie politică.

să se perfecționeze organizarea muncii, urmărindu-se toate progresele străinătății în această direcție și să se facă tot ce este posibil pentru a putea înfrunta lupta concurenței străine.

Să se intensifice munca, lucrându-se efectiv cel puțin 8 ore pe zi; „reducerea orelor de lucru fiind numai atunci îndreptățită, când este recompensată prin intensificarea și sporirea puterii de muncă”.

Astfel numai vom putea ajunge și noi, acolo unde au ajuns de mult alte popoare, să producem mult, bun și ieftin.

Prin coordonarea eforturilor generale,

ținând fiecare spre mai bine, muncitori și patroni, — fără a nesocoti interesele altora, — îndeplinim o operă național-economică, de cea mai mare valoare, asigurându-ne cu un ceas mai de vreme situația la care ne dau dreptul bogățiile și situația țării noastre. „Tendința tuturor trebuie să fie sporirea producției și împărțirea din foloasele ei a cător mai mulți, ieftinirea vieții, dezvoltarea tehnicii și răspândirea civilizației, confortului și bune stări în adâncime”.³

N. G. V. Gologan

³ N. Ghiulea: Cooperația.

PROGRESE ȘI ÎNTIȚIȚI

Heinrich Maier

Aspecte din filosofia contemporană a istoriei

(Urmare).

Cheia întregii probleme a cunoștinții istorice stă după Maier în problema „generalizării intuitive”. Ceea ce a îngreuiat mai ales înțelegerea exactă a „generalizării intuitive” și a făcut să fie confundată cu noțiuni, sunt diferențele ei grade. Căci precum noțiunile logice cuprind mai multe grade de generalitate tot așa se poate vorbi de supraordonare, coordonare și subordonare a intuițiilor generale. Iar ceea ce este caracteristic și constitutiv din punct de vedere logic pentru aceste intuiții este raportul dintre ele, căci ele pot fi astfel combinate, încât totdeauna să formeze întreguri. Intuițiile stau „unele față de altele într-un raport organic, ele alcătuiesc toturi. Dar dela fiecare întreg dintr'un anumit domeniu se poate trece la un întreg mai mare, dela acesta din urmă la altul și mai cuprinzător și astfel mai departe până la întregul care cuprinde în sine toate întregurile parțiale. Totdeauna însă procesul logic de abstracție, pe baza căruia are loc trecerea dela un întreg mai mic la altul mai mare, e îndreptat asupra trăsăturilor individuale ale fiecărui întreg: generalizarea intuitivă are ca scop totdeauna individualul. Astfel istoricul poate să expună bunăoară numai personalitatea lui Galilei, privind-o ca un fenomen istoric foarte important, dar el poate expune și întreaga renaștere, privind pe Galilei numai ca o parte constitutivă a acestui întreg mai mare, precum el poate iarăși îngloba renașterea însăși ca un tot parțial în totalitatea ultimă, care pentru el ar fi să zicem istoria lumii. Fenomenele aici nu sunt izolate, ele nu constituie mozaicuri prinse la oaltă exterior, ci sunt procese dinamice individuale.

Alături de această generalizare intuitivă de primul ordin există după Maier și o „generalizare intuitivă de al doilea ordin”. Pe istoricul, care expune o anumită luptă, nu-l interesează de pildă ce-a făcut cutare sau cutare soldat în parte, ci ceea ce au izbutit să facă toți soldații

la un loc: acțiunile mici luate în parte sunt pentru el fără interes, dar sunt de o eminentă importanță privite în întregul lor. Istoricul își îndreaptă în cazul acesta privirea lui asupra a ceea ce alcătuiește comunul faptelor individuale și prelucrează *tipicul* lor. Rezultatele logice ale acestui procedeu se aseamănă așa de mult cu structura noțiunilor generale, încât ele au determinat după Maier în bună parte pe Buckle și Lamprecht să le confunde cu noțiunile generale înșile. Dar ele sunt dobândite, spune Maier, cu ajutorul generalizării intuitive și cuprind elemente intuitive, așa încât nu pot fi ridicate la treapta de noțiuni generale.

Știința istoriei este deci după Maier o știință intuitiv explicativă, o știință genetică, ea are ca obiect totdeauna individualul. Se pune însă întrebarea, dacă științele individuale în genere și istoria în specie au vre-un temei să se întituleze ca științe. Maier nu stă în această privință un moment la îndoială: sistemele de intuiții generale pe care le stabilesc științele individuale sunt *valabile*, judecățile la care ajung aceste științe sunt *adevărâte*, iar acest lucru e suficient pentru întemțierea caracterului lor de științificitate. Părerea după care numai științele care lucrează cu noțiuni generale și stabilesc legi merită titlul de științe e o pură prejudecată: ea n'a fost până acum furdată și nici nu poate fi. „Categorii fundamentale a cunoștinții individuale este, spune Maier, generalul intuitiv”.¹ Că această categorie este valabilă o dovedește faptul că ea este cerută de „datul transcendent”. Materialul empiric, realitatea externă, cere aplicarea ei la fiecare pas. Mai bine ca orice seot însă în evidență valabilitatea acestei categorii judecățile cu un singur termen, care după Maier sunt originare, primitive. În judecata: „— foc —” sau „— luna —” sau „— regele —” avem de-a face cu fapte individuale și „noi reportăm impresiile date sensibil la obiecte individuale și

gândite individual”. Categoria fundamentală a cunoștinții individuale nu este deci o construcție arbitrară și inutilă a minții noastre, ci una necesară și indispensabilă, căci ea își are temeiul în realitatea empirică însăși, în „datul transcendent”. Precum cu ajutorul noțiunilor generale noi transformăm teoretic realitatea externă, totastfel o transformăm cu ajutorul intuițiilor generale; și ceea ce-i interesant, e că și unele și altele sunt valabile. De aceea întrebarea: care din aceste două chipuri deosebite de prelucrare a realității este îndreptățit?, e greșită, căci pornește dela o ignorare a tendințelor fundamentale pe care le manifestă cunoștința omenească. Prinderea și priceperea, descrierea și explicarea existenței transcendente nu sunt doar lucruri care se exclud, ci dimpotrivă operații ce se întregesc una pe alta. Orice explicare începe cu descrierea obiectului pe care trebuie să-l explice și orice descriere duce în chip necesar la explicare. Și una și alta își au origina în cunoștința omenească, precum ambele își au temeiul în realitatea externă. Intuiție și noțiune, descriere și explicare, cunoștință intuitivă și cunoștință noțională, sunt deci mijloace egal de îndreptățite pentru stăpânirea teoretică a realității. Dar atât intuițiile, cât și noțiunile, spune Maier, nu ajung să realizeze în întregime scopul pe care-l urmăresc: icoanele sau intuițiile generale nu pot fi, din cauza realității, care-i continuă, așa de bine determinate, încât să se poată ști precis unde sfârșește una și unde începe cealaltă; noțiunile generale ale științelor sistematice și exacte pe de altă parte nu pot „epuiza întreaga plenitudine a realului concret”. Aici apare antinomia dintre discretul și continuul realității, pe care cunoștința omenească n'o va putea niciodată înlătura. De aceea o cunoștință absolut adevărată a realității nu-i cu puțință și toate strădaniile noastre după o prindere și explicare perfect exactă a „datului transcendent” trebuie să dea greș.

Se pune acum a doua mare întrebare pe care trebuie s'o deslege filosofia istoriei: care-i obiectul cunoștinții istorice? Primul răspuns, ce s'ar putea da, spune Maier, ar fi următorul: „istoria este, ... întrucât ea este istoria omenirii, știința genetică despre neamul omenească”.² Această definiție însă e prea largă, căci prin ea se poate înțelege și alt lucru. Și „transformarea și diferențierea organizației corporalo-spirituale a speciei umane”; „evoluția generală biologică-antropologică” a neamului omenească, alcătuiește obiectul unei științe genetice, dar aceasta „nu are nimic de a face cu istoria” propriu zisă. După Maier dobândirea și determinarea obiectului cunoștinții istorice e posibilă, dacă se pleacă din capul locului dela materialul pe care-l prelucrează istoricul. Istoricul cercetează evoluții și conexuri, constituite de „experiențe, deprinderi, amintiri, cunoștinți, cuceriri morale, dispoziții, aprecieri, tendințe vo-

¹ Das geschichtliche Erkennen, p. 26.

² Ibid. p. 27.

luntare, rânduiri și produse”, care se moștenesc și se transformă. ”Fiecare generație crește în moștenirea trecutului, fiecare însă o dobândește în chipul ei și o transformă potrivit firii ei”. Evoluțiile trecute nu formează o serie regulată, nu încep toate odată și nu se sfârșesc toate simultan, nu formează toate o unitate a căror părți să fie strâns legate unele cu altele. Dar există un element care stă la baza tuturor și care dă totodată istoricului puțința de a le expune unitar: *e moștenirea spirituală* (geistige Vererbung), care are loc cu ajutorul *tradiției*. Toate operațiile mai sus amintite cu care se ocupă istoricul sunt cu puțință numai datorită tradiției. Ea e firul care le străbate pe toate, ea e factorul care stă la baza tuturor. Dar prin tradiție nu trebuie să se înțeleagă numai influențe spirituale în anii cari se succed, ci și influențele simultane pe care și le exercită reciproc generații coexistente. Maier ajunge astfel la următoarea definiție: „*istoria, obiectul cunoștinții istorice, este totalitatea evoluțiilor mijlocite de moștenirea spirituală, de tradiție*”. Toate fenomenele care și datoresc existența acestei forțe spirituale invizibile, tradiției, sunt după Maier fenomene culturale. Domeniul istoriei este deci identic cu domeniul culturii însăși. Când Maier susține însă că știința istoriei este știința evoluțiilor culturale ale omenirii, nu trebuie să se înțeleagă prin aceasta că el exclude din conținutul noțiunii de cultură, cum face Lamprecht, fenomenele politice, căci după Maier și transformările politice sunt bunuri spirituale ce se moștenesc tot cu ajutorul tradiției. Cultură și politică nu sunt noțiuni ce se exclud, ei noțiuni care stau într-un raport de subordonare: cultură e noțiunea generică, politică, o noțiune specifică a fenomenelor culturale.

După Maier „istoria nu este o îngrămădire de fapte a omenilor mari, ci un curent de viață colectivă, care străbate veacurile”. Cu aceasta el împărtășește concepția despre istorie a romanticii germane, a sociologiei franceze și engleze și a lui Lamprecht. Susținând aceasta el nu vrea să tăgăduiască cătuși de puțin rolul pe care-l au marile personalități în determinarea transformărilor culturale, căci atât masele colective cât și marile personalități exercită influențe istorice. E o mare eroare, spune Maier, să se susțină că sau numai cele dintâiu, sau numai cele din urmă constituie motorul vieții istorice. Individul primește și exercită influențe, viața colectivă, exercită și primește influențe, așa încât e vorba de doi factori determinanți în viața istorică.

Istorice pot fi numite după Maier numai acțiunile cari au influențe asupra vieții culturale, indiferent dacă aceste influențe au provocat schimbări imediat sau câteva veacuri mai târziu. Dacă de pildă un tablou artistic, opera unui mare geniu de odinioară, a rămas ascuns imediat după crearea lui, fără să fi putut exercita influențe, el nu poate fi numit istoric. Dar el devine istoric din momen-

tul în care începe să exercite influențe. Trebuie deci să se facă deosebire între izvor istoric și fenomen istoric. Tabloul de mai sus poate fi de o neprețuită importanță pentru cunoașterea și caracterizarea personalității autorului sau pentru precizarea spirituală a epocii în care el a luat naștere, dar nu poate fi numit o operă istorică în strictul înțeles al cuvântului, căci de el nu-i legată nici o transformare sufletească simultană sau ulterioară.” *Istorie este*, spune Maier, *ceea ce exercită influențe* — „*historisch ist was wirkt*”.³ Dar nu-i nevoie ca aceste influențe să fi avut loc imediat odată cu nașterea fenomenului. O operă literară, care a zăcut veacuri de-arândul îngropată, fără să fi știut cineva ceva de ea, poate avea o însemnată înrăurire asupra timpului în care ea a fost descoperită și deci să devină istorică abia după veacuri întregi. Același fenomen cultural apoi poate să exercite înrăuriri în istorie de mai multe ori și la mari intervale de timp. De aceea nici odată nu se poate spune dacă un fenomen a încetat cu totul să mai aibă vre-o înrăurire istorică. Ce înrăurire a exercitat Plato în sec. III și II în. Chr., ce influență a exercitat el paisprezece veacuri mai târziu, în timpul renașterii, și cine nu-i simte influența iarăși în filosofia contemporană chiar! Și cine poate bănui, ce-ar putea să însemne el pentru generațiile viitoare?

Dacă un fenomen e istoric sau nu, atârnă așa dar după Maier de influențele pe care el le are. Din noianul de evenimente trecute istoricul alege, generalizând intuitiv, pe cele mai influente. Cu ajutorul intuițiilor din ce în ce mai puțin generale el se poate scobori dela acțiunile eminent istorice ale unei mari personalități până la acțiunea puțin însemnată a unui măturător de stradă. După Maier nu există un criteriu absolut după care să fie judecate faptele trecute, căci depinde de spațiul pe care-l are istoricul la îndemână, dacă un fapt trecut trebuie expus sau nu. Nu există fapt trecut, care să poată fi numit istoric în înțeles absolut — „*ein historisch Bedeutsames im absoluten Sinn gibt es nicht*”. Dacă un istoric trebuie să expună revoluția franceză de pildă în două sute de pagini, el va fi silit să lase o mulțime de fapte la o parte ca fiind fără importanță și fără interes; dar dacă lui i-ar sta la dispoziție o mie de pagini, el ar trebui să expună neapărat și aceste fapte ca fiind esențial istorice. Ce-i istoric și ce nu-i istoric atârnă după Maier așadar de scara pe care istoricul o are la îndemână. Intotdeauna însă el trebuie să se orienteze după materialul pe care-l are de prelucrat teoretic, căci și judecățile istoricului, ca toate judecățile, sunt cerute de „*datal transcendent*”, își au așa dar latura lor empirică. De aceea după Maier, Rickert săvârșește o mare eroare, când susține că principiile de selecție a materialului istoric și de prelucrare a lui sunt constituite de valorile istorice; cu

aceasta Rickert ridică la rangul de principii istorice niște produse ce sunt streine domeniului istoriei. Nu în recunoașterea valorilor inexistente, ireale, absolut valabile, stă obiectivitatea judecăților istorice, ci în faptul că ele sunt cerute empiric de realitatea istorică. „Generalizarea este obiectivă numai dacă și întru cât ea este cerută și întemeiată de materialul însuși, numai dacă și întru cât în materialul istoric se află un drept și o invitație la întrebuintarea selecției care operează abstrăgând”. Intreaga obiectivitate științifică a judecăților istorice își are deci temelul în obiectul real al cunoștinții istorice; fără această invitație din partea materialului judecățile istorice ar fi pure afirmații lipsite de orice valoare logică.

H. Maier nu-i un gânditor care, sprijinit numai pe rațiune, să-și construiască a priori sistemul lui de filosofie. După el filosofia trebuie să păstreze neconținut contactul cu științele exacte și empirice, căci numai în chipul acesta ea poate deslega problemele pe care i-le pune realitatea. Contactul cu științele speciale este în fond după Maier contactul cu realitatea însăși. Chiar în cercetarea și deslegarea celor două probleme fundamentale ale filosofiei istoriei Maier a avut înainte de toate în vedere procedeele istoricilor și materialul lor. În gândirea filosofică a lui Maier cele două tendinți fundamentale din filosofia contemporană germană, idealismul și realismul, își dau mâna. Dar această întâlnire a lor nu trebuie privită la Maier ca un simplu eclecticism, căci chipul cum Maier le împacă e așa de original și de logic fundat, încât împăcarea lor constituie un nou sistem filosofic.

N. Bagdasar.
Berlin.

Cronică mărunță

— *Revue Bleu* din 2 Iulie a. e. publică o lungă scrisoare, prin care d. M. Sipsom, prof. univ., juriscult al ministerului de externe pe lângă tribunalele arbitrare, o trimite drept răspuns la articolul publicat de dl Dupuy în acea revistă și de dl Reynold în *Correspondence Universelle*, cu privire la chestiunea optanților unguri și la rolul tribunalelor arbitrare. Scrisoarea este foarte larg și logic documentată.

— Intre lucrările expuse la salonul din Paris, în acest an, s'au remarcat și două sculpturi ale dlui R. Hette, membru al școlii române din Franța (originar din Iași). D. Hette este puțin cunoscut la noi; d-sa n'a avut până acum nici un prilej de a se manifesta într'un fel care ar mișca opinia publică. Succesul reportat la Paris, ultima d-sale evoluție în sănătoasă linie modernă ne face să-i urăm un loc remarcabil printre tinerii artiști români.

— La sfârșitul lunii Iunie și-a trecut la Sorbona din Paris doctoratul de stat cu un succes strălucit d. Hudîță, profesor la Chișinău. Teza d-sale principală a fost: „*Relațiile diplomatice ale Franței cu Transilvania în sec. XVII*”. Președintele juriului a fost dl Bourgeois.

³ Ibid. p. 31

Directive contimporane în psihologia religioasă

Între diferitele ramuri ale psihologiei, ce s'au desprins, cu timpul dela trunchiul ei, este și psihologia religioasă. Ea este o știință relativ tânără, — abia de două-trei decenii — și totuși problemele cu care se ocupă sunt destul de variate. Străduința cu care s'a muncit în acest nou ogor al științei a dat roade vizibile. S'au creiat școli cu reputație universală, s'au format curente, a căror reprezentanți neobosiți au pătruns în tainele unuia dintre cele mai generale și mai puternice sentimente omenesti. Scopul urmărit de cercetătorii acestui domeniu, în general, este studierea vieții religioase sub aspectul sentimentului, concepției, gândirii și a manifestărilor sau acțiunilor religioase, chestiuni atinse și înainte, dar nestudiate sistematic și în mod științific.

Psihologia religioasă, mai mult decât oricare știință este un rezultat al preocupărilor ivite în sânul unui popor. Dacă vom lua deci pe cercetătorii mai de seamă, după țări, analizând concepțiile lor, vom da o iconană clară a diferitelor curente, cari s'au cristalizat până astăzi. Imitatorii acestor curente iviți în alte țări au rămas tot imitatori, ori câtă muncă au depus pentru a duce cu un pas mai departe, ceea ce nevoi locale au scos la iveală, afară doar dacă nu au căutat ca prin aceleași mijloace să satisfacă, la rândul lor, nevoile populației în mijlocul căreia trăiau, cu alte cuvinte să adapteze nevoilor proprii ceea ce au împrumutat. Însă ne-am extinde prea mult, dacă am vrea să urmărim în detaliu influența fiecărui curent în diferite țări. Rămânem la curentele generale.

Începem cu America, țara sectelor, cum i-s'a mai zis. Aci aflăm și primele începuturi ale unei psihologii religioase. Că între aceste două lucruri există un raport direct — adică între spiritul sectant și psihologia religioasă — nu mai încapem nici o îndoială. Nu numai că frământarea individuală a dus la o aprofundare a tot ce este în legătură cu acest fenomen al religiozității, dar a dat de lucru însuși psihologilor, să afle cauzele, împrejurările care-l determină, îndrumându-l într'un fel sau altul.

Luptă pentru interiorizarea credinții, începută în Germania, în special prin Luther, nu și-a putut preciza tendința în deajuns legată fiind de o întreagă serie de antecedente, tradiții, ce diriguiau mai mult sau mai puțin întreaga opinie publică și prin ea în mare parte sufletele individuale. Țara sectelor n'a avut o tradiție, n'a avut un trecut. Ea este o țară nouă cu concepție și ca suflet. Deslegată de orice cătușă ale trecutului e mai expusă să fluctueze — o fluctuație însă care se desemnează prin munca neobosită de a pune bază unei stabilități. Terenul religios în această privință a fost cel mai prielnic. Dacă în domeniul politic s'au exercitat constrângeri, în cel religios a fost mai multă libertate, nu fiindcă ar fi fost conștienți de însemnătatea ace-

stui lucru, ei fiindcă împrejurările erau de așa natură. Puși în condiții noi, imigranții, trebuiau să se adapteze, iar această adaptare cerea în primul rând un spirit de inițiativă. Spiritul de inițiativă format nu a mai ales domeniile în care să se manifeste, ei s'a pus pe lucru acolo unde nevoile cereau. Și mai era ceva. Diversitatea elementelor ce se adăpostea în noul pământ a adus o diversitate de credințe. O constrângere să urmeze credința locuitorilor de acolo nu exista, sau și dacă exista, pământul era larg și mult, puțină îndrăzneală în alcătuirea unui nou cămin pe locuri ce i-șeau de sub oblăduirea băștinașilor și nimeni nu te mai putea contrânge la acceptarea credinții lui. Locuitorii trăind izolați stăpâni peste pământuri întinse, nu aveau nevoie nici de o biserică organizată. Așe se explică și mulțimea sectelor ce au apărut, și apar acum ca o obișnuință de a lăsa liberă ori ce cugetare religioasă.

Lupta s'a început târziu pe acest teren. Și atunci predicatorii urmăreau în mod statistic să afle, după cazurile ce le obveanu, nu natura conversiunii, ci frecvența ei, și etatea la care se ivea mai mult. Aceasta pentru a ști timpul când pot prinde mai mulți prozeliți. Deci nevoile practice răsărite din un spirit practic au fost acelea cari au îndrumat pentru întâia oară spre o cercetare empirică a fenomenului religios.

De sigur statisticile acestea nu ar fi însemnat mare lucru pentru psiholog. Cercetările s'au grupat însă în jurul unei școli. Începând prin anul 1882 Stanley Hall, președintele universității Clark a fost nevoit să se ocupe de problema religioasă în legătură cu o lucrare asupra educației morale. Lucrul a fost continuat de James Leuba, care în teza sa de doctorat „Studies in the Psychology of Religious Phenomena” se ocupă în special cu conversiunea, bazat pe date statistice și mărturisiri ale convertiților. Adevăratul concretizator al principiilor școlii lui Stanley Hall în chestiuni de psihologie religioasă a fost însă Edwin Starbuck. Opera sa „The Psychology of Religion” cuprinde în sine întregul spirit al acestei școli, pe lângă că e prima carte fundamentală în această direcție.

Care este caracterul specific al acestei școli? Cercetarea fenomenului religios în mod curat empiric, inductiv, în cadrele experienței individuale. Cu alte cuvinte plecând dela constatarea că religia e „un instinct adânc înrădăcinat” în firea omului ca și instinctul foamei, deci strâns legată de însăși existența individului, se vor stabili mai mult condițiile de dezvoltare, etate, temperament, mediu, decât esența ei — problemă de natură metafizică — în structura psihofizică a diferiților indivizi. În felul acesta psihologia religioasă se ocupă cu probleme de psihologie individuală. Problemele speciale, care-l preocupă în cadrele acestei psihologii individuale sunt conversi-

unea și evoluția religioasă. Prima, am văzut, a fost o preocupare ce și-a găsit cercetători și înaintea lui Starbuck, a doua însă îi aparține.

O altă însușire a acestei școli este însăși metoda de cercetare. Întru cât religia e considerată ca o parte integrantă a structurii psihice a omului, orice pătrundere a ei va pleca dela el. Metoda e cuprinsă în cinci puncte: 1) cu ajutorul unui chestionar bine întocmit, asupra trăirii și experienței religioase se adună un material cât se poate de bogat; 2) materialul adunat se analizează; 3) analizei îi urmează clasificarea, care nu are alt scop decât de a stabili forțele fundamentale ale evoluției religioase după frecvența cazurilor asemănătoare; 4) după aceasta urmează generalizarea; 5) iar în fine se dă o interpretare a rezultatelor indicate de mediile generale, prin compararea mediilor între ele și a mediilor cu rezultatele altor științe ca istoria, sociologia, biologia. Deci nu teorii, ci fapte multe pentru a putea scoate concluzii generale, valabile pentru o clasă mai mare de oameni.

Scurt, religia fiind un instinct înăscut se dezvoltă, se alterează sau se îmbogățește sub influența diferiților factori. Stabilizarea acestor factori, etate, temperament, mediu și măsura în care ei influențează, este lucrul esențial, pentru a putea înțelege problema conversiunii și a evoluției religioase. Evident tendința e de natură practică, de a scoate vreo câteva principii referitoare la educația religioasă.

Aceiași metodă și cam același fel de a concepe lucrurile îl găsim la Coe. Zic cam în același fel, pentru că există o deosebire. Pe când Starbuck consideră ca factori cari influențează viața religioasă, etatea, temperamentul și mediul, Coe admite un singur factor, care după el este hotărâtor în conversiune, anume sfântul Duh, a cărui pătrundere științifică este exclusă psihologiei. Astfel psihologia devine direct numai un instrument în mâna bisericii, care-și caută prozeliți, pentru că ceea ce cerceta psihologia sunt condițiile sub care influențează sf. Duh. În ce privește religia el este mulțumit să constate, că „omul e un animal tot atât de religios pe cât e un animal sociabil”. Acesta este mai mult punctul lui de plecare decât punctul de vedere, pentru că consideră fenomen religios numai ce stă în legătură cu acel factor al sfântului Duh; o altă considerare nu este logică nici adevărată. Și ce se poate cerceta sunt condițiile prin care lucră acest factor, anume temperamentul, dispoziția sau lipsa dispoziției spre automatism și sugestibilitate. De altfel valoarea religiei nu este de natură psihologică, ci de natură etică și ea poate fi prinsă numai pe această latură în adevăratu-i înțeles.

Această directivă practică a luat un avânt considerabil mai ales în Germania în legătură cu problemele de pedagogie. Însuși Stanley Hall a fost elevul lui Wundt în chestiuni de psihologie experimentală și după modelul institutului de psihologie al lui Wundt a creiat primul in-

stitut de psihologie experimentală în America la Baltimore. Stabilirea noțiunilor religioase cu care intră copiii în școală, a factorilor mediului social, cari determină și îndrumă concepția religioasă și cu ea sentimentele religioase, a legăturii dintre moralitate, idealul copiilor și religie, sunt tot atâtea probleme, cari și-au găsit nenumărați cercetători, stăpâniți însă de aceeași tendință practică.

În același timp profesorul W. James dela universitatea Harvard din Boston susține un nou punct de vedere, care într-o privință este tocmai opus școlii lui Stanley Hall. Concepția lui James diferă de principiile școlii lui Hall prin metoda de cercetare și prin principiile filosofice puse la baza psihologiei religioase. El crede că nu orice așină a misterelor religioase se poate deslega și pătrunde. Tocmai de aceea creiază o regiune supranaturală mistică, unde nase realitățile religioase. „Lumea vizibilă este o parte a unui univers superior spiritual. Adevăratul nostru scop este unirea cu această lume superioară, sau o armonică legătură”. „Credinciosul observă că părțile cele mai intime ale vieții sale personale sunt într-un raport de continuitate cu o viață de aceeași calitate, care întrece pe a sa și care acționează în univers în afară de el — o viață cu care poate să țină contact în mod activ — o viață la care el poate, într-un fel oareșicare, să se ridice pentru a-și afla mântuirea, când toată ființa sa inferioară este distrusă în naufragiu. Scurt, credinciosul... se continuă într'un Eu mai vast de unde se revarsă asupra lui experiențele liberatoare”. (Philosophie de l'expérience, W. James trad. fr. p. 296).

Așa dar religia nu este un instinct simplu, care se poate ajuta sau împiedeca în desvoltarea lui, ci este o tendință a omului de a trece peste marginile înguste ale eului său, de a se contopi în o lume mai vastă.

James se mai deosebește de școala lui Hall și prin metodă. Deși folosește și materialul adunat de aceștia totuși el nu vrea să scoată din acest material pe omul medie, ci alege cazuri deosebite. În cazurile normale fenomenul religios nu apare în toată amplitudinea lui, în cele patologice însă religiozitatea se accentuează, se conturează mai bine. Cazurile individuale de extas, de misticism, relevă fenomenul religios în toată intensitatea lui James vrea să prindă elementele ce intră în constituția religiei, care după el, se bazează în special pe experiența afectivă, pe sentiment. În același fel concepse și Pratt religia.

Deosebit deci aceste două directive, una practică a lui Hall, bazată pe statistici, ce urmăreau stabilirea factorilor, cari influențează viața religioasă, alta teoretică reprezentată prin James, ce urmărea studierea sentimentului religios în el însuși. Amândouă pleacă dela un punct de vedere biologic fără să insiste însă mai mult asupra lui. El este susținut în deosebi de Flournoy.

(Va urma)

L. Bologa.

Psihanalisa

Psihologia se caracterizează azi prin o răsturnare de valori.

1. *Inconștientul câștigă mai mare importanță decât conștientul.*

2. *În locul inteligenței se pune intuiția (Bergson).*

3. *În locul voinței, imaginația (Coulé).*
Psihanaliza sau analiza psihică înseamnă analiza conținutului sufletesc al omului. Asta e definiția cea mai generală.

O definiție mai restrânsă a dat cercetătorilor sufletesci de această categorie medicală vieneză Sigismund Freud, elev al lui Charcot. Categoria aceasta de cercetări psihanalitice se numește Freudism și vom vedea îndată în ce constă.

Putem afirma, că în viața noastră sufletească dăinuiește legea fizică: nici o acțiune fără reacțiune. Domnește legea morală: ochiu pentru ochiu, dinte pentru dinte. Nimic nu se poate ascunde. Nimic nu se poate nega. Timpul toate le scoate la iveală.

Concluzia aceasta, de o înaltă și autentică moralitate, nu este numai a doctriinelor religioase, ci și a științelor fizice, a științelor culte, a cercetărilor psihanalitice.

Cu introducerea hipnotismului în domeniul medicinei și utilizarea lui științifică, inaugurată în Franța mai ales de Charcot și Bernheim, s'a făcut mare lumină în multe enigme din domeniul boalelor nervoase, dar în același timp s'a pus la ordinea zilei o serie întreagă de probleme, s'a impus revizuirea concepțiilor noastre despre viața sufletească. S'a dovedit, că exclusiv pe cale psihică, se poate produce, cu ajutorul hipnozei, o lungă serie de simptome psihice, de categoria simptomelor, ce le prezintă histericilor, fără nici o ingerință externă. S'a stabilit, cu alte cuvinte, asemănarea dintre histeria artificială și histeria naturală.

Freud, lucrând cu Charcot și Bernheim, s'a inițiat în cercetările aceste și s'a întors la Viena, ca medic tânăr de boale nervoase.

Astfel s'a întâmplat, că în 1882, colegul său mai bătrân Iosif Breuer, i-a atras atenția asupra unui caz neobișnuit de histerie.

Pacienta, pe care o trata Breuer, era o fată tânără, inteligentă. Tatăl ei zăcu timp îndelungat și muri. Ea căzu în histerie gravă. Și-a uitat limba maternă. Nu mai putea grai decât englezește. O mână i-s'a paralizat. Suferia de hidrofobie (frica de apă). Uneori cădea într-o stare specială de inconștiență, când se purta ca o somnambulă, neluând cunoștință de oameni și lucruri și vorbind cu totul incoherent.

Conform pregătirii științifice, ce primise dela savanții francezi, Freud începu a trata pacienta cu hipnotizări ajungând

la descoperirea fapturii că simptomele nu sunt capricii fără rest, ci toate au înțelesuri adânci. Simptomele erau ecoul unor stări sufletesci, prin cari trecuse pacienta și pe cari ulterior le-a uitat. Erau urmele cicatrizate ale unor răni sufletesci. Așa, de exemplu, hidrofobia i-se reducea la întâmplarea neplăcută, când a văzut că guvernanta își adăpa cățelul din păhar. Aspectul i-a produs nespuse scârbi și aversiune, dar pacienta, ca fetiță „bine educată”, pentru a nu-și ofensa guvernanta engleză, și-a reprimat sentimentul de scârbă, a tăcut și numai ulterior, în stare maladiivă, i-s'a tradus în hidrofobie...

Lucrul cel mai interesant a fost încă, că pacienta hipnotizată, spunându-și păfania aceasta, s'a vindecat de hidrofobie și după ce s'a trezit putu bea apă fără nici o aversiune.

În mod analog i-s'au putut sista toate simptomele penibile, izvorâte din cauze latente și nesuprimate la timpul său.

Acest procedeu de purificare și eliminare (katharsis) l-a aplicat Freud într-o serie întreagă de cazuri. Totdeauna a ajuns la rezultatul, că simptomele tradau ceva, ce pacientul uitase. Prin sugestii, în stare hipnotică, suprimându-se cauzele, simptomele din starea normală au încetat.

Constatăriile aceste au avut numeroase consecințe.

În prima linie s'a dovedit, că în domeniul subconștientului — cum spune Freud — trec toate acele impulsuri, îndemnuri frești, cari nu se pot împăca, nu sunt conciliabile, cu educația, cu moravurile sociale existente.

Cenzura operează cu asprime mai ales față de pornirile vieții sexuale. Sexualitatea nu este numai apanagiul oamenilor adulți, ci independent de propagarea speciei, se manifestează uneori și în copilărie, ca un sentiment general de plăcere, pe care Freud l-a denumit cu termenul latin cunoscut: libido. Prin largirea noțiunii de voluptate sexuală, s'au puțut lămurii și explica multe simptome nevropatice, cari până atunci erau neînțelese, așa d. e. perversiunile.

Diferitele impresii, afecțiuni și dorințe se pot acumula dând un așa numit complex psihic. Înăuntrul aceluiaș complex este o bivalență, o bipolaritate a sentimentelor: iubire și ură, admirație și dispreț, speranță și disperare. Trecerea dela una la alta se face uneori brusc.

Freud a statorit, între altele, complexul Edip.

Simpatiile și antipatiile „neexplicabile” sunt determinate de complexurile subconștientului.

Viața noastră psihică ar fi tulburată de conflicte și ciocniri continue, dacă la ușa de despărțire a conștientului și subconștientului nu ar veghia cenzorul, ca

un Cerber, împedecând năvala pornirilor din subconștient la conștiență. Apărarea nu e însă rigidă, încăpăținată, căci ar reclama prea mare pierdere de energie. El se îngrijește deci și de conducerea mai economice ale tensiunilor și expansiunilor. Tendințele și impulsurile neacceptabile, din punct de vedere social și moral, energia lor o canalizează în direcții mai nobile, prin ceace se suprîmă puțința lor de a produce conflicte. Procesul acesta de conducere, de canalizare a energiei subconștiente sălbătice, în direcții nobile, culturale, l-a numit Freud sublimare, comparând-o cu lucrarea inginerului, care

captează căderile de apă și energia lor o utilizează la opere culturale (uzine electrice, mori, fabrici etc.). Din energie impetuoaasă, furtunoasă, aducătoare de nenorociri, devine energie productivă, binefăcătoare pentru societate.

Prin canalizarea, prin sublimarea energiei antisociale și amonale subconștiente, se nasc multe opere neperitoare de stîmnia, artă și filantropie...

Iată, în ce mod descoperirea subconștientului ne deschide perspective nevisate nu numai pentru combaterea maladiilor nervoase, ci și pentru psihologie în general.

Gavril Todica

Câteva impresii din Marea Britanie

— Anglia, Scoția și Irlanda —

Regatul Unit așezat în Insulele Britanice din Occidentul Europei și format din 4 părți principale — Anglia cu țara Galilor, Scoția și Irlanda —, atrage, — prin regiunile, locuitorii și mai ales forța sa maritimă, — atenția lumii întregi și deșteaptă, dorul și interesul multora de a-i vizita și cunoaște de aproape.

Nu am pretenția de a scrie, că cele 30 zile de călătorie întreprinsă în cuprinsul acestei țări, mi-au dat posibilitatea de a cunoaște totul și nici nu-mi pot imagina, să pot descrie în cadrul restrâns al revistei, toate impresiile câștigate. Mă voiu mărgini deci a rezuma pe cele mai importante, fie sub forma unor considerațiuni mai generale, fie expunând mai în detaliu anumite centre sau orașe mai de seamă.

În privirea generală pot spune că cele 45 milioane de locuitori din aceste insule ocupă ținuturi foarte variate.

Anglia este mai muntoasă în partea sa occidentală și mai plană, brăzdată de fluvii, în partea sa orientală.

Comitatele din Sud-Vest conțin în special o varietate infinită de peisaje maritime; unele grandioase, sălbătice; altele mici și liniștite. Această parte are climatul cel mai dulce, cel mai potrivit și de aceea mai poartă numele de „Riviera Britaniei”. Rămâne ca cel din urmă district în care Bretonii de rasă celtică, luptară contra Saxonilor. Găsim în această regiune multe expresiuni din Bretonia franceză cu prefixul tre. Populația a conservat tipul celtic. Dacă minele de cositor abundă la Cornouailles, țara Devonshire din această regiune, rămâne renumită prin produsele de lapte și cidru. Dealungul întregii coaste se eşalonează numeroase și drăguțe plăji.

Comitatele din Estul Angliei care se întind dealungul Mării Nordului până la râul Ouse se prezintă cu numeroase porturi maritime, stațiuni balneare, orașe cu vechi catedrale (Lincoln), vestite colegii universitare (Cambridge) și chiar centre de crescători de animale sau antrenamente pentru cai de curse, cum este Newmarket.

Țara Galilor cuprinde întreaga regiune ce a constituit locul de retragere a locuitorilor celți în fața numeroaselor invaziuni și pe cari Romanii au intitulat-o marea Britanie. Această țară își are farmecul său deosebit prin numeroasele și variatele priveliști pitorești. În apropierea mării se găsesc numeroase insule și peninsule cu munți plini de ardesie și porfir, cu numeroase fabrici, apoi regiuni cu păduri și văi încântătoare, castele fermecătoare, fiecare

cu stilul și însemnătatea sa istorică, punți curioase (adevărate tunele), lacuri cu perspectivă sublimă (Panorama Walx) în sfârșit mărețe ruine ce simbolizează trecutul plin de fapte mărețe al acestui popor.

Comitatele din spre nord sunt mai muntoase în spre apusul lor decât în spre răsărit (unde avem câmpia Cambrienne). Către sud aceste comitate cuprind multe bălți ce alternează cu câmpii ce pot fi lucrate pentru agricultură. Între Marea Irlandei și linia care unește Lancasterul cu Carlisle se găsește lagurile Angliei. O regiune admirabilă cu munți cari deși nu ating înălțimi mari, totuși sunt dificili de urcat. Câmpia însă oferă un amestec pitoresc de stânci sălbătice, de torente impetuoase și de văi fermecătoare în care dorm liniștite aceste mărețe lacuri.

Scoția separată de Anglia prin un șir de munți înalți (Cheviot) este mult mai accidentată ca aceasta din urmă. Depresiuni aproape paralele acoperite de apă și mărginite de păduri și munți înalți constituiesc frumusele sale lacuri și canale. În special canalul Caledonian, care leagă marea Nordului cu aceea a Irlandei, este unic în felul său.

Romanii numeau Caledonie acea parte din Scoția care se întinde dincolo de strâmtoarele Clyde și Forth. Locuitorii se numeau Caledonieni. Mai târziu li s'a zis Pietții. Numele de scoțieni le vine dela o colonie de scoți care părăsiseră Irlanda, pentru a se stabili în comitatul Argyle și în Highlandul (țara muntoasă) occidental.

Scoția nu numai că este mai muntoasă ca Anglia, dar este mult mai sălbatică, mai puțin populată și mai puțin productivă.

Din punctul de vedere al rasei, trebuie să distingem în Scoția două categorii de locuitori. Unii numiți Lowlands sau de câmpie, stabiliți mai mult prin sudul Scoției și alții numiți Highlands sau de munte, stabiliți prin țara: Tagului, Calanderului precum și între Dundee și Inverness.

Cei din câmpie formează o rasă foarte amestecată de Pietți, Celți și Saxoni. Vorbesc un dialect special asemănător celui vorbit în Northumberland și Yorkshire.

Scoțienii dela munte păstrează rasa lor celtică, foarte rar amestecată cu sânge scandinav. Au conservat limba, costumul, muzica, obiceiurile și chiar instituțiile lor speciale. Foarte multe secole au acordat numai de formă, supunere căroanei scoțiene. În realitate erau mult mai respectuoși față de instituțiile și șefii lor, decât față de parlament sau regii țării.

Astăzi fuziunea cu Anglia se poate considera completă. Exceptând câteva regiuni îndepărtate, limba pe care o vorbesc acești Higlanzi este cea engleză, care se arată numai puțin dură pentru urechea celui ce cunoaște perfect această limbă.

Vechiul costum național scoțian care consta din o rochie scurtă, ce lăsa să se vadă genunchii goi și cu un ciucure atârând în față, nu mai este purtat prin orașe decât de soldații anumitor regimente scoțiene, la anumite întruniri naționale sau de membrii vre-unei familii istorice (ex.: Cambell, Gordon, Macdonald, etc.) cari prin acest port vor să evidențieze însemnătatea istorică a stăbunilor. Aceste familii poartă deci la anumite ocazii un tartan distinctiv care constă din o stofă cu pătrate dispuse în mod particular pentru fiecare familie. Prăvăliile Scoției sunt pline de tartane sau rochii cu dungi și desmuri variate. Aceste lucruri sunt însă de pură fantazie și nu au nimie comun cu costumele vestitelor familii, ce au luptat sau apărât secole întregi, independența țării sau pe șefii lor.

Cimpoaiele cu cornuri ale Scoțienilor amintesc pe acele bretone din Franța. Ele joacă un mare rol în ceremoniile naționale și fac parte printre instrumentele de muzică ale fiecărui regiment scoțian. Mulți proprietari sau bogătași dela munte (Highlands) întrețin pe contul lor câte unul sau doi din acești „piperi” care-i delectează cu cacofonia lor discordantă.

Irlanda mai puțin accidentată ca Scoția conține deasemenea văi și lacuri încântătoare.

Este cunoscut faptul, că nu poți prețui însemnătatea celor ce vezi în o țară sau în o regiune, decât cunoscând istoria acelei țări sau regiuni.

Nicări poate mai mult ca în Marea Britanie nu se poate vedea dragostea și venerația ce o poartă poporul față de înaintașii sau străbunii lor vrednici de laudă. În afară de faptul că aproape fiecare sat își are monumentul eroilor săi. Nu există apoi oraș în Anglia care să nu aibe vre-o statuie sau monument înălțat în memoria lui: Nelson, Darwin, Stanley, Spencer, etc. Scoția încă comemorează prin multe monumente memoria lui Walter Scott, Livingston, Argyl, etc., iar Irlanda nu se lasă mai pe jos.

Cred necesar deci a rezuma prin câteva cuvinte și sbuciumata viață a acestui din urmă popor puțin cunoscut la noi.

Poporul irlandez ocupă un loc în istorie numai din secolul V, adică de când sfântul Patrik (care este considerat ca sfântul ocrotitor al țării) vine să propage evanghelia. Și astăzi încă și se arată în catedrala Dublinului, locul unde a fost boțezat regele și supușii săi.

Din Irlanda pleacă cei mai mulți misionari în: Scoția, Germania, Elveția și chiar în Nordul Italiei.

Se poate spune că până în secolul IX, această țară fu considerată ca principalul centru al creștinătății occidentale.

Irlandezii au avut să sufere însă diferite cuceriri. Mai întâi a fost cea daneză, urmează alte popoare care opriră poporul indigen, până ce un erou național (regele Brian Born) învinge pe năvălitori și asupritori, punând capăt dominației lor în insulă. Danezii cari se găseau aici se convertesc la creștinism și construiesc numeroase catedrale.

Cucerirea insulei de Anglo-Normanzii lui Henric II (în virtutea unei bule obținute dela Papa Adrian IV) a fost urmată de secole întregi de lupte sângerânde între Irlandezii oprimați și noii lor stăpânitori,

care se purtau destul de tiranic. Este de ajuns să amintesc că sub Cromwell, aproape trei milioane hectare au fost confiscate, în mod arbitrar, iar proprietarii obligați să locuiescă numai înținutul Connaught. Fapt zărare a făcut să se scoată din gura unuia, exclamația că: „nu era pentru un irlandez (în acele vremuri) dreptul de a avea atâtă apă ca să se poată îneca, nici vre-un arbore ca să se poată spânzura și nici măcar atâtă pământ ca să-l poată acoperi”.

La urcarea pe tron a lui Jack II, lucrurile se schimbă. Catolicii se dau de partea lui, în schimb protestanții trec cu William III. Incepe o mare opresiune a catolicilor, care dură până la 1829 când Daniel O'Connell reușește să facă a se vota legea de emancipare catolică.

Toate guvernele engleze din ultimul timp au făcut sforțări a repara în oarecare măsură, efectele dezastruoase ale tiraniei de odinioară, la care se mai adăogase foametea, pesta și emigrările. Aceste guverne fac cheltuieli mari, spre a putea menține în Irlanda o mică proprietate.

În sfârșit veni legea Home Ruł Bill care acordă irlandezilor o largă autonomie locală: cu un parlament și un guvernator propriu.

Această autonomie întâmpină însă multă rezistență nu numai din partea englezilor dar chiar a unei minorități irlandeze protestante, care se crede victimă și din punct de vedere al oprămirii religioase și prin repartitia impozitului pe care-l suportă cel mai mult, ca unii ce dețin averile cele mai mari ale țării.

În Irlanda găsim deci astăzi nu numai monumente care simbolizează memoria tuturor acelor ce au luptat pentru libertatea ei, dar și fapte ce arată spiritul de independență față de Anglia. Astfel se vorbește aici dialectul lor, străzile sunt scrise în literile lor speciale, există o vămuire pentru tot ce vine din Anglia, etc.

Pretutindeni, dar mai ales spre Nordul Scoției climatul este umerd. Fapt care face ca focurile în căminuri ca și încălzitoarele de pat să funcționeze până aproape în luna Iunie. Influența curenților maritimi face ca iarna să nu fie prea aspră și vara prea călduroasă. Zilele de ceață sunt cele mai numeroase din an. Această ceață dă însă edificiilor un aer de antichitate care le mărește caracterul lor pitoresc.

Cu cât înaintăm mai mult spre Nordul Britaniei, cu atât aureola boreală face ca zilele să se arate extrem de lungi. La începutul lunii Maiu localitatea Aberdeen era la ora 9 și jum. scara sub o lumină mult mai clară ea acieși oră din zilele de vară ale lunii Iulie dela noi.

Ceața deasă de care am vorbit mai sus, este mult întinsă în Nordul Scoției și ea constituie o piedică nu numai în circulația pe mare, dar chiar și în cea de pe uscat.

Această greutate de circulație se observă atât în porturile orașelor industriale și comerciale maritime, — adică acolo unde mișcarea este mai mare, — cât și pe străzile frecventate ale Londrei.

De altfel circulația subpământeană (metrourele) din acest din urmă oraș, este inferioră Parisului; în schimb circulația de pe străzi, întrece orice oraș de pe continent.

Există mai multe mijloace pentru înlesnirea acestei circulații: sens unic, pasaje și tunele pentru pictoni, etc. totuși ea devine cu totul anevoioasă în timpul de ceață.

Sergenții de oraș poartă nu numai mănuși, dar și manșete pe antebraț de culoare albă, spre a se distinge pe această

vreme de negură. Ei înlesnesc trecerea prin o gimnastică cu mâinile bine cunoscută de trecători și conducători de vehicule. Mulțumită cred acestei abile gimnastice se evită accidentele ce ar putea avea loc.

Dacă cultura cerealelor este puțin întinsă în cuprinsul întregii Britanii, în schimb sunt bogate pășune pentru vite. Printre aceste animale remarcăm: faimoșii cai mari scoțieni cu păr bogat și lung care acopere ca un manșon aproape întreaga copită, vacile de un soi special și cu o culoare năgră, în sfârșit oile care și târăse cu greutate bogata lână ce atâră după ele ca trenile lungi ale rochiilor de odinioară. Când aceste oi se repausază pe stânci cu botul și picioarele acesune în mormanul de lână, își lasă impresia din depărtare, a unor mari broaște țestoase lipite de aceste stânci.

Insulele Britanice sunt regiuni unde pescuitul este foarte dezvoltat și de aceia atât costumele cât mai ales cismele lungi ale pescarilor precum și ustensilele de pescuit se zăresc chiar din tren expuse la soare dealungul tuturor coastelor pe unde călătorești.

Toată industria dar mai ales aceea a fierului și cărbunului constituie renumele acestor orașe și fac fama acestei mari puteri maritime.

De altfel îndată ce te apropii de vre-un orașel cu oarecare însemnătate, numeroasele coșuri de fabrici îți indică bogata industrie locală.

Printre monumentele Angliei întâlnim cele edificate de pe timpul romanilor și care să prezinte vre-o importanță deosebită. Avem însă urme mai însemnate din lucrările militare a acestor primi cuceritori, atât în citadela dela Douvres areul de triumf dela Lincoln, cât și în faimosul zid a lui Agricola care se găsește la frontiera Scoției.

În schimb sunt numeroase primele biserici creștine, acele construcțiuni de dimensiuni mici, în o artă primitivă care imită mai mult sau mai puțin stilul edificiilor romane sau pe acel normand. Aceste biserici sunt caracterizate prin turnuri înalte, ferestre mici rotunde, iar la jumătatea înălțimeii zidurilor niște coloane pline de ornamente.

Stilul normand a fost introdus în Anglia de Edvard confesorul în vestita biserică Westminster din Londra.

Acest stil reprezintă biserica cruciformă cu un turn central și două alte spre Vest.

Masiv și simplu la început acest stil se îmbogățește cu timpul prin ornamentațiuni variate și în special prin portalii frumos sculptate, care s'au conservat chiar atunci când clădirea principală ruinată, a trebuit să fie construită din nou.

Stilul gotic se întâlnește încă destul de des în Britania. Și acest stil se perfecționează cu timpul construindu-se capitoli și arcuri din cele mai frumoase și deosebindu-se prin aceasta de Franța, unde tot progresul s'a arătat în ornamentația ferestrelor. Apogeul stilului gotic este ajuns în secolul XIII.

Influența renașterii italiene se arată în Anglia prin secolul XVI și ea explică pentru un moment stilul gotic. Această influență ajunge să fie recunoscută ca oficială prin mijlocul secolului XIX, când s'a revenit pentru câva timp la stilul gotic perpendicular, așa precum se vede în mărețul edificiu al parlamentului din Londra.

Aceia ce se construiește în prezent nu se poate spune că aparține vre-unui stil particular al epocilor trecute. Este mai mult un amestec, un neogotic care se adaptează însă

perfect curiosului climat al regiunii.

De altfel atât în Londra cât și în celelalte orașe ale Mării Britanii se construiește mult.

Vedem cartiere noi în stiluri foarte variate.

Aș putea spune că dacă fiecare stradă își are construite clădirile uniforme, stilul său va diferi nu numai de acel al străzii vecine, dar a tuturor străzilor din cartierul respectiv.

Cu toate că ne-am obișnuit să considerăm pe englez ca o persoană cu temperament calm și măsurat în tot ceea ce face, totuși este de ajuns să vizitezi Anglia în epocile de reuniuni sportive sau electorale, pentru a vedea că și în el există o vivacitate mai mare decât se vede.

Dacă la unele sporturi în special tenisul (care se joacă pretutindeni) se arată mai liniștit ca meridionalul nostru, în reuniunile publice electorale și mai ales în cele feminine este destul de vehement.

Nu odată și se întâmplă să vezi diferiți propagandiști (religioși, politici, etc.), oprindu-se în stradă, adunând publicul prin cântece de gură sau instrumente și încălzindu-l cu un discurs care arată scopurile și foloasele societății pe care o reprezintă.

În zilele de sărbători se pot în special remarca doamnela dela societatea „Armée de salut” care poartă un costum deosebit atrăgând publicul prin cântece sau dans și propagând prin discursuri înflăcărâte ideile salutare de care sunt călăuzite.

Deși englezul este amabil și îndatoritor la serviciul pe care-l cerei, totuși învățând cu greu altă limbă nu-ți poate răspunde decât în englezește și mai mult prin semne ghicitești, ceiace dorești să afli.

Cu toate că au trecut prin războiul recent, loialitatea engleză este păstrată aproape în toată țara ca și în trecut. Nu numai că nu se speculează faptul că ești străin dar păstrează o mare încredere în cinstea și omenia oricărui străin.

Print orașele din nordul Scoției mi-a fost dat să văd obiceiuri ce arată încrederea în cinstea altora și pe care nu le-am văzut dela război încoace în alte țări. În fața ușilor dela casele ce mărgineau trotuarele, diferiți furnizori, depuneau furnitura lor (lapte, carne, pâine, legume etc.) așteptând simplu să fie luate de proprietar. Trecătorii își caută de drum. Nimănui nu-i trecea prin minte să-și însușească ceiace nu-i aparține. Chiar în vagoanele de căi ferate și se lasă la dispoziție o bogată și luxoasă veselă (de argint) în care ești servit dela restaurantele din gări sau dela tren, fără ca cineva să se gândească la scoborându-se undeva să o ia cu el.

Și cu toate aceste numărul celor ce sunt lipsiți de mijloace este foarte mare. Lipsa de lucru dăinuiește în cele mai multe orașe industriale și comerciale, cerșitul însă este oprit în cuprinsul țării. Cerșitorii de pe străzi, (care se dau de invalizi de război) atrag însă atenția publicului, prin desemnurile și picturile ce le fac pe trotuare, sau prin cântece din gură și instrumente.

Print diferența cu cele ce se petrec în Orient bacșiișul este puțin cunoscut. Atât în hoteluri cari au confort bun, cât și în restaurante (cu mâncări ce nu sunt totemai pe gustul nostru) sau cofetării, serviciul intră în cost.

Vestitele Dumineci engleze cu magazinele și localuri de distracție închise, cu caracterul lor monoton, posomorit, plicticos etc. se întâlnește încă prin orașele din nordul țării. În cele din sud și în special în Londra, la anumite ore de zi, se găsește deschise că-

teva teatre și restaurante. Se aude muzica în anumite săli sau parcuri, chiar unele muzee își deschid porțile lor. În general însă zilele de sărbătoare, sunt zilele rezervate pe deoparte bisericii (deoarece credincioși îmbrăcați în ținută întră dimineața în catedrale sau biserici spre a-și face rugăciunile lor) pe de alta diferitelor excursiuni din împrejurimi, stațiuni balneare, climatice, etc.

Inlesnirile de transport pe căile ferate pentru astfel de excursii încep de Vineri și durează până Luni. — Trenurile de serviciu circulă în fiecare Duminică transportând călătorii cu destinații hotărâte în cel mai scurt timp posibil.

Pe lângă aceste înlesniri de transport de la sfârșitul fiecărei săptămâni, există în

gări ca și la diferite societăți de transport, itinerarii întocmite prealabil, pentru a vizita tot ceea ce poate fi mai însemnat în cuprinsul Marii Britanii. Itinerarul ales este valabil două luni și în plata lui se cuprind transporturile făcute cu orice vehicul (trătură, tren, vapor, etc.).

De altfel trenurile engleze exceptând cele ce vin din porturile de debarcare din sud, nu au decât clasa I și III. Aceasta din urmă prezintă aproape confortul clasei I delă noi. Respectul față de mobilierul compartimentelor ca și acel al curățeniei, confirmă odată mai mult gradul de *educație al acestui popor* care simte de a sa datorie a crucea ceea ce este a statului sau a vecinului întocmai, ca și cum ar fi al său propriu.

Dr. G. Preda

PROBLEME SOCIALE

Viața lui Lenin

III.

Prăbușirea țarismului îl găsi pe Lenin în Elveția, înconjurat de o numeroasă colonie de emigranți politici. Primul său gând fu — neapărat — să se întoarcă cât mai repede în Rusia. Făcu demersurile necesare; guvernul francez și cel englez îi refuză însă oricare fel de pașaport, atât lui cât și amicilor săi. Trotzky fu chiar expulzat din Franța. Nu îi rămânea decât drumul prin Germania. Știa că va da de bânuit, va fi calomniat drept agent al Keiserului, trădător al Rusiei etc.! După cum s'a și întâmplat, de alt-cum. Totuși Lenin nu era omul, care să se sperie de astfel de lucruri sau care să se împiedice în acțiunile lui, de scrupule morale. Indurase destule calomnii, se obișnuise cu ele, pentru a putea suporta și altele! Nu cunoscuse niciodată scrupule morale, pentru a se împiedeca de ele, tocmai acuma. Se decisese deci să treacă prin Germania. Nu mai înainte de a explica muncitorimii de pretutindena rațiunile faptei sale. Socialistul elvețian Grimm își oferi serviciile pentru a interveni pe lângă autoritățile germane. Lenin însă le refuză, deoarece aflase că Grimm încercase să facă jocul Germaniei imperialiste stăruiind pe lângă Hoffmann, ministrul de externe german, să sugereze guvernului provizoriu rus, tratative de pace. Il rugă în schimb, pe Fritz Platten, secretarul partidului socialist elvețian, să facă demersurile necesare pe lângă legația germană, în vederea trecerii sale spre Rusia. La 3 Aprilie, Platten se adresează legațiunii germane, din Berna, declară că va continua neprecisele demersuri ale lui Grimm și depune următoarele condiții fixate în scris:

Baza negocierilor relative la întoarcerea emigranților politici în Rusia.

1. Eu, Fritz Platten, voi conduce sub întreaga mea responsabilitate și pe riscul meu, vagonul ce va conține pe emigranții și refugiații politici, ce doresc să se întoarcă în Rusia, prin Germania.

2. Platten, singur și exclusiv numai el, va fi în contact cu autoritățile adminis-

trative germane. Nimeni nu va putea intra în vagon, fără de autorizația sa. Dreptul de extraterritorialitate este recunoscut vagonului.

3. Nici un control de pașaport sau de persoană nu va fi exercitat nici la intrarea, nici la ieșirea din Germania.

4. Vor fi admise în vagon, oricare persoane, indiferent de opinia asupra războiului sau a păcii.

5. Platten se însăreținează să scoată bilete de călătorie, pe prețul tarifului obișnuit.

6. Pe cât va fi posibil, trecerea se va efectua fără întrerupere. Nimeni nu va putea părăsi vagonul, nici din propria sa inițiativă, nici din ordin. Nu va avea loc nici un fel de întrerupere a călătoriei decât numai din necesități tehnice.

7. Autorizația de trecere nu este acordată decât pe baza unui schimb cu prizonierii sau internații germani și austriaci din Rusia.

8. Intermediarul și călătorii se obligă să stăruie din răzputeri pe lângă clasa muncitoare, pentru ca punctul 7 să fie realizat.

9. Îndeplinirea cât mai repede posibil a călătoriei dela frontiera elvețiană la cea suedeză ca și detaliile tehnice pot fi imediat realizate.

Berna-Zürich, 4 Aprilie 1917.

Semnat: *Fritz Platten*

secr. part. socialist elvețian.

Două zile mai târziu, Platten aduse răspunsul că guvernul german acceptă condițiunile propunerii.

Mai înainte de a pleca, după cum am spus, Lenin convocă o conferință de socialiști, cari fac următoarea declarație, menită să explice întregului proletariat necesitatea acestei întreprinderi delicate. Iată această:

DECLARAȚIE.

„Subsemația, luând cunoștință de împiedecările opuse de guvernele Antantei, plecării internaționalistilor ruși, precum și de condițiile acceptate de guvernul ger-

man pentru trecerea lor prin Germania, dându-ne seama perfect că guvernul german nu consimte să îngăduie trecerea internaționalistilor ruși, decât în speranța de a mări, prin aceasta, în Rusia, tendințele contra războiului, declarăm: „Că internaționaliștii ruși, cari, pe tot timpul războiului, n'au încetat un moment de a lupta cu toată energia, împotriva tuturor imperialismelor și în particular, contra imperialismului german, nu doresc să reîntre în Rusia decât cu scopul de a lupta pentru revoluție; că, prin această faptă, ei vor ajuta proletariatul tuturor țărilor, deci și pe cel german și austriac, ca să înceapă lupta contra guvernelor burheze și că, sub acest raport, exemplul dat de lupta eroică a proletariatului rus este cel mai bun și mai puternic stimulent și că pentru toate aceste motive, subsemații internaționaliști elvețieni, francezi, germani, polonezi, suedezi și norvegieni, găsim că tovarășii noștri ruși au nu numai dreptul, ci și datoria de a profita de posibilitatea întoarcerii în Rusia, care li se oferă; în același timp le exprimăm cele mai vii urări de succes în lupta ce o au de dat cu politica imperialistă a burghezimei ruse, luptă care face parte din lupta comună a clasei muncitoare pentru revoluția socială”.

Berna, 7 Aprilie 1917.

Semnați: *Paul Harstein* (Germania), *Henri Guilbeaux* (Franța), *F. Loriot* (Franța), *Bronsky* (Polonia) *Fritz Platten* (Elveția), *Lindhagen*, primar al Stockholmului (Suedia), *Stroen*, deputat și secretar al partidului socialist suedez (Suedia), *Karleson*, deputat (Suedia), *Ture Nerman*, redactor la Politiken (Suedia), *Tch'lbun*, redactor la Stormklohen (Suedia), *Hansen* (Norvegia).

Mai înainte de a pleca, Lenin publică în ziarele socialiste elvețiene, o scrisoare către muncitorimea elvețiană, în care amintește atitudinea bolșevicilor contra războiului, lupta lor pentru pace și anunță că va lupta în Rusia, pentru realizarea revoluției socialiste. În aceeași scrisoare face apel la proletariatul celorlalte țări să susțină lupta muncitorimii ruse și să-i ajute viitoarea sa revoluție.

În ziua de 8 Aprilie porni Lenin și amicii săi, în faimosul „vagon plumbuit”, care, în realitate, după cum însuși Zinoviev a mărturisit, nu era decât un mizerabil vagon de cl. III. Pe tot parcursul imperiului german, vagonul a fost supravegheat de trei ofițeri nemți. La una din stații, un socialist patriot german a voit să salute pe emigranții ruși. Lenin nu l-a primit. L-a înștiințat că nu vrea să aibă de a face cu nici un trădător al clasei muncitoare și l-a amenințat chiar cu bătaia, dacă va îndrăzni să pășească în vagon.

În privința intențiilor sale, următorul pasagiu dintr-o scrisoare a lui Lenin că-

tre un amic din Stockholm, ne lămurește destul de bine.

„Trebuie să explicăm lucrătorilor și soldaților, într'un limbaj popular și pe un ton net, fără jargon științific, că nu e vorba să doborâm pe Wilhelm II, ci deasemenea și pe regii Angliei și Italiei. Iată un punct de stabilit. Celalalt — principalul — constă în răsturnarea ori și cărui guvernământ capitalist începând cu cel al Rusiei, căci în alt chip nu vom putea obține pacea...”

Cu aceste intenții, bine precizate, cu o mână de tovarăși credincioși, Lenin trecu timp de trei zile, prin Germania, pe același drum, pe care — o lună mai târziu — va veni și Martov, șeful menșevicilor; el ajunse la Petersburg la 16 Aprilie (3 Aprilie stil vechiu) și descinse din tren, în gara de Finlanda. Peronul gării și împrejurimile erau tixite de mulțime. Soldați, marinari, țărani, muncitori, excitați bolșevici, veniseră în număr imens, ca să-l vadă și să-l primească pe omul care va realiza „marea revoluție” și va pune pe „mușci” să guverneze. La coborârea din vagon a lui Lenin, muzicile cântară „Internaționala” și „Marslieza”, iar mulțimea izbucni în urale. În întâmpinarea lui Lenin, venise Cheidzde, președintele sovietului din Petersburg, care îi ținu următorul scurt discurs, făcând apel la coaliție și la solidaritate națională. „Tovareșe Lenin! te salut, în Rusia, în numele Sovietului din Petersburg, în numele revoluției!”

Dar nu uita că avem datoria să apărăm revoluția atât împotriva ataurilor din afară cât și împotriva celor din lăuntru. Ceeace nu trebuie este solidaritatea înăuntrul democrației. Sperăm, că împreună cu noi vei urmări scopul comun”.

O clipă de liniște; apoi Lenin întorece spatele lui Cheidzde și se adresează mulțimii înconjurătoare: „Stimați tovarăși, soldați, marinari și muncitori! Sunt fericit că salut în voi revoluția rusă victorioasă și pe voi înși-vă ca avant-garda armatei proletare mondiale. Răsboiul de pradă imperialist este preluul răsboiului civil în întreaga Europă. Se apropie clipa, în care popoarele își vor întoarce armele, în care semnul al tovarășului nostru Karl Leibknedit, împotriva exploataților lor, împotriva capitaliștilor. Aurora revoluției mondiale socialiste a apărut. Germania e în plină fierbere. De azi pe mâine se poate produce prăbușirea între-gului imperialism european. Revoluția rusă, pe care a-ți înfăptuit-o a pregătit catastrofa și o epocă nouă a început. Trăiască revoluția mondială socialistă!”

În cântecele „Internaționalei”, Lenin e purtat pe brațe până la automobilul, care-l transportă la palatul favoritei țarului, dansatoarea Kohessinskaia, unde se stabilise statul major bolșevic. În interiorul palatului avu loc o recepție a partidului în onoarea lui Lenin. Din nou discursuri, salutări, cântece — și o nouă cuvântare revoluționară a lui Lenin.

Dela sosire și până la cucerirea puterii — din Aprilie în Octomvrie — zi

cu zi, ceas cu ceas, Lenin luptă pentru pregătirea revoluției bolșevice, prin discursuri, articole, broșuri, cărți, dând peste tot aceleași cuvinte de ordine: „Pace, soldaților; pământ, țăranilor; întreaga putere, Sovietelor!”

Dar asupra călătoriei prin Germania, fel de fel de versiuni începură să circule în public, care mai de care mai calomnioase. Natural: era zugrăvit drept un spion german, drept un vândut Kaiserului, drept trădător al unei patrii, pe care el nu o recunoștea.

La 18 Aprilie se prezentă Lenin însoțit de Zinoviev, în fața comitetului sovietului din Petersburg, atunci sub influența lui Kerensky, pentru ca să explice motivele trecerii sale prin Germania. Sovietul aprobă aceste motive și ordonă guvernământului provizoriu să permită intrarea în țară, fără dificultăți a tuturor emigranților politici. La 17 Aprilie Lenin publică în *Pravda*, organul central al bolșevicilor, tezele sale privitor la revoluție și răsboiul, concepute în radicalismul său revoluționar cunoscut. În săși gazeta partidului făcu rezervele sale asupra ideilor fundamentale ale șefului.

După trei tratative nereușite, pe cari le-am descris în amănunțime în capitolul „Desfășurarea revoluției ruse”, bolșevicii pun mâna pe putere. Lenin ia președinția consiliului comisariilor poporului. Știm în linii generale, ce a urmat: pacea dela Brest-Litovsk, reconstituirea țării, noua politică economică (N. E. P.), creiarea internaționalei III etc., fapte de o foarte mare însemnătate, de realizarea cărora se leagă în mare parte numele lui Lenin. Asupra lor am insistat în capitolul asupra „desfășurării revoluției ruse”.

Nu e lipsit de interes, poate, faptul, că la 30 August 1918, o socialistă revoluționară din stânga, Kaplan, trase mai multe gloanțe de revolver asupra lui Lenin, rănindu-l în mod grav. Cu greu, se putu restabili.

Pe scurt, fugar, am înșirat, cronologic, episoadele mai importante din viața furtunoasă a marelui revoluționar creator Vladimir Ilici Ulianov zis Lenin. Din ele putem înțelege și o viață adânc sbucimată a unui om mare și importante fapte sociale din viața socială a Rusiei.

La 21 Ianuarie 1924 Vladimir Ilici a murit! În al cincizeci și patruilea an de mizerie, de sărăcie și de glorie! Și în funcțiunea supremă de președinte al sovietului comisariilor poporului.

A fost primul mare revoluționar, care a închis ochii răpus de boală și nu ucis de dușmani sau partizani...

Primele simptome ale bolii, ce avea să-l piardă, paralizia sclerotică, s'au manifestat în 1920; s'au agravat în Martie 1923 și au dus la desnodământul fatal în Ianuarie 1924. A murit în satul lui Gorky. Inmormântarea, ce i-s'a făcut a fost măreață. Întreg poporul muncitor al Rusiei a luat parte la durerea familiei lui Lenin. Șapte sute de mii de oameni au defilat în jurul catafalcului cu corpul

neînsuflit al celui, care luptase pentru revoluția bolșevică.

Iată telegrama, care a anunțat omenirii întregi, moartea șefului bolșevicilor. (O reproduc din ziarul „Le Quotidien” din 25 Ianuarie 1924).

Moscova, 22 Ianuarie. Eri seară la orele 19 a murit Lenin, în satul lui Gorky, situat la 20 km. de Moscova, din cauza unei paralizii cerebrale, având la capul său pe soția și sora sa, cari nu-l părăsiseră de două zile. Corpul său va fi transportat la Moscova, mâine, și publicul va fi admis să defileze dinaintea sicriului său, până Sâmbătă, când va fi înhumat aproape de zidul Kremlinului. Prima înștiințare a morții aceuia ce fu inspiratorul revoluției ruse, s'a făcut azi de dimineață la orele 11, înaintea delegaților Congresului Federației Republicelor Sovietice, cari celebrau revoluția, izbucnită în 1905, la Petrograd.

„Cânta o orhestră, când Kamenev, Zinoviev și Kalinin, cari plângeau câteș-trei, își făcură apariția la tribună. Abia anunță Kalinin trista veste și strigăte de durere se auziră. Femeile plângeau; iar larma nu încetă decât atunci când orhestra începu marșul funebru al lui Chopin”.

În toată țara au avut loc, ședințe ale sovietelor și întruniri publice, în cari se arătau meritele lui Lenin. Demonstrații în toate piețele publice arătau durerea ce o resimțea și norodul față de pierderea conducătorului său. Pe una din piețele publice a fost ațarnat un portret uriaș al lui Lenin purtând în litere gigantice, următoarea inscripție: „Prin moartea lui Lenin, omenirea s'a făcut mai mică cu un cap! Soția lui Lenin a ținut un discurs impresionant, în ședința congresului „Uniunii Republicelor Socialiste Sovietice”. Iată acest discurs, după relațiunile, pe cari ni le dă Zinoviev în articolul său „Les funerailes de Lénine.”

„Moment de neuit. Tăcere. În această sală imensă se putea auzi și sborul unei muște. În câteva cuvinte scurte, *Nadejdea Korestandinovna*, soția lui Lenin, spune tot ce e esențial asupra lui Lenin și a leninismului: „Inima sa bătea cu o dragoste fierbinte pentru toți muncitorii, pentru toți oprimații. El nu spunea niciodată asta... Dar asculta tot ce-i spuneau lucrătorii... Numai ca șef al tuturor muncitorilor a putu duce clasa muncitoare la victorie... Vroia puterea pentru clasa muncitoare; înțelegea că nu pentru a-și organiza o existență fericită în defavoarea altor muncitori, trebuie să ia această putere. El înțelegea că țelul istoric al clasei muncitoare este de a libera pe toți oprimații. Tovarăși! Ilici, seumpul nostru camarad e mort. Tovarăși comuniști, ridicăți mai sus stindardul scump lui Lenin, stindardul comunismului. Tovarăși muncitori și muncitoare, tovarăși țărani și țărance, lucrători din întreaga lume, strângeți-vă rândurile, grupați-vă sub drapelul lui Lenin, sub drapelul comunismului”.

Și dupăce Zinoviev povestește funeriile făcute lui Lenin, adaugă: Există oare în istoria modernă a omenirii un singur alt

nume, care să fi făcut să bată cu tot atâta intensitate inimile a zeci de milioane de oameni din lumea întreagă?

Iată ce scria, lucrătoarea, Nichiforova, asupra morții lui Lenin:

„Scump prieten! Ți-ai părăsit copiii pentru totdeauna. Știm însă că va veni repede vremea când toate țările globului vor veni să depună coroane, pe mormântul tău încă proaspăt... Va fi stropit de lacrimile copiilor tăi, cari te iubesc cu atâta căldură și cari îți vor fi, pe vecie, credincioși...”

„O singură lacrimă a unei astfel de lucrătoare este recompensa cea mai bună pentru un șef proletarian”.

În „Revue de L'Internationale syndicale rouge” No. 36 din Ianuarie 1924 găsim două acluse ale Internaționalei III și a Internaționalei sindicale roșii, prim care se preamăresc meritele lui Lenin și se deplânge moartea sa prematură. Prima, sub titlul „Lénine notre guide immortel” afirmă între altele: „Massele muncitorești revoluționare, din toate țările sunt în doliu, doliul lui Lenin, cel mai mare conducător al mișcării muncitorești din toate timpurile!”

Camarazi! Să nu ne lăsăm abătuți de tristețea acestui doliu! Să-i fim recunoscători lui Lenin pentru nemuritorul său merit. Să-l avem întotdeauna în minte, ca pe un exemplu sublim. Dar să ne gândim neîncetat să ne îndeplinim misiunea, ce ne-a lăsat-o el!”

În cea de a doua, citim, între altele: „În toate domeniile luptei de clasă proletariene, teoretice și practice, Lenin era un șef necontestat. Internaționala sindicală roșie și toate secțiunile sale pierd în Lenin un conducător, un luptător incomparabil, care și-a îndreptat loviturile sale deopotrivă și contra burgheziei și a reformismului și contra indeciziei și a șovălii”.

Nu numai proletariatul rus a luat parte cu durere la pierderea conducătorului său; dar în toată lumea, muncitorimea a comemorat în ședințe memorabile, decesul marelui om.

Deopotrivă, comuniști — partizani fanatici — sau socialiști — inimizii teoretici — burghezi sau aristocrați, cu toții, s'au descoperit cu smerenie în fața gropii unui mare erou al voinții!

Cu toate acestea, nici la moarte chiar n'a fost cruțat de înjurii grosolane și de calomniile nemeritate. Nu mai departe un publicist român, scria într-o revistă, că s'a ascuns intenționat, natura bolii lui Lenin, tocmai — afirma dânsul — „pentru că să nu afle că o țară ca Rusia a fost condusă timp de 6 ani de un om cu creierul ros de sifilis...”

Adevărul se știe. El e cu totul altul. Natura paraliziei lui Lenin a fost sclerotică, datorită în mare parte unui surmenaj intelectual, foarte avansat. Cei cari au urmărit cu atenție viața lui Lenin, așa de bogată în discuții teoretice și evenimente politice, vor putea înțelege ori și când repetatele încordări mintale la care era obligat și cari — în cele din urmă — i-au fost fatale...

Termin figura biografie a genialului socialist, mărturisind la fel ca și Zinoviev: „Eu simt că n'am spus nici a zecia parte, despre ceea ce se poate și trebuie să se spună asupra vieții și activității lui Lenin!”

Ori și cum ar fi privită, agitata viață a lui Vladimir Ilici, rămâne o înaltă pagină de pedagogie socială și de admirabilă matematică politică.

N. N. Matheescu

Din prag...

— La moartea Regelui —

Regele — cel dintâiu rege, care era cu adevărat și al nostru, al ardelenilor — a trecut pragul veșniciei, lăsând în urmă, alături de praful și cenușa ființei umane, amintirea luminoasă a unui domnitor glorios și mare.

Până la El noi nu cunoșteam pe „împăratul” nost decât din chipuri și din gazete.

Spunea lumea, că — asemenea pajurei austriece — are două capete: unul de împărat cu care privea spre Burg, și altul de rege cu care privea spre Budapesta, și spre noi. În zile de grea cumpănă, întorcea și spre noi capul de împărat, de aceea ne-am obișnuit cu el.

Își amintea atunci de „bravii lui români” chiar, și făgăduielile curgeau din plăcisc imperial, ca să fie uitate apoi, cât ai clipi din ochi, când zarea se mai limpezea...

Era o ființă invizibilă. Locuia undeva departe într-o cetate cu turnuri ferecate, și cu porți de fier din pământ la cer.

Lumea ținea la el totuși, căci poporul, ca și copiii, e obișnuit cu iluzii.

După amăgirile vechi, se agăța de altele noi, până la o vreme, când vâlul vrăjtit al amăgirilor s'a distramat... și oamenii începeau să întrevadă realitatea, prin spărturile lui...

A descins apoi între noi Regele cel adevărat...

El nu venia din înălțimi nebănuite, nici din cetatea tănuită, cu porțile de fier.

El cunoșteam de mai înainte.

Știam, că a tras spada lui de viteaz, ca să se războiască pentru gloria țării și a neamului.

Toate legăturile trecutului le-a rupt în clipea cea mare, când drapelul țării chema la datorie, într'altă parte, rege și popor...

Și s'a pornit vijelia năprasnică, cu gândul să măture din cale un popor și o dinastie.

Cutropiți de pretutindenii, înfrânți pentru moment, s'au retras pe o fâșie de pământ, cu hotărîrea să învingă, sau să moară.

Trupele întręgi se măcinau în urgia de foc, și altele răsăreau ca din pământ, să se asvârle în încăierare pe moarte — pe viață.

Și El era alături de ei, pretutindenii, cu credința neclintită în biruința cea mare.

Ridicase la gură paharul suferinței, și îl trecea, din mână în mână, camerazilor de arme, să guste și ei din beutura

amară, care da noui puteri, și le îndărjia opintelile din urmă.

Biruința a venit — cum El prevăzuse dela începutul cumplitelor încăierări.

Carpații și-au deschis trecătorile; vârfulurile lor implacabile s'au făcut una cu pământul; vadurile Prutului au secat...

Și în chiotul mare de biruință, El a descins la noi, ne-a întins mâna, și s'a prins cu noi în horă...

Oamenii plângeau și râdeau de bucurie...

Când scriem aceste rânduri, lespezile mânăstirii dela Curtea de Argeș, se dau la o parte, ca să primească pentru odihnă osemintele celui Mare...

Soldatul necunoscut tresare, și pe dată se înfioară, în gropile lor uitate, toți vitejii de pe cuprinsul țării până dincolo de Tisa, transmîtându-și vestea: „Uite, a venit și Vodă, să doarmă altături de noi!”

Max Nordau, în ale sale „Minciuni convenționale” a spus un mare neadevăr, când a afirmat, că poate muri un cap încoronat, aranjându-i-se funerarul imperiale, fără să se verse o lacrimă.

Nu!

La serviciul divin de azi, am văzut intelectuali și țărani, vărsând lacrimi adevărate.

Duhul celui Mare, în trecerea lui spre veșnicie, lua cu el câte o fărâcă din sufletele noastre, căci Lui îi aparțineau...

AL. CIURA

Trufandale. — Mania boierilor, cari n'au asudat niciodată pentru a câștiga un ban și a-i cunoaște astfel valoarea, de a mânca din toate produsele pământului cu o zi mai curând decât muritorii de rând, a adus în capitala țării noastre, unde trăiesc acești boieri, la o speculă de două ori condamnată: Întâiu din cauza prețurilor obrasnie de mari și a doua oară din cauza igienei continuu amenințată de „trufandalele” ce se aduc pe piață. Pentru ca să nu se scape sezonul, foarte scurt, al trufandalelor producătorii de tot felul de alimente din jurul și apropierea Bucureștilor culeg fructele necoapte și alcargă cu ele în capitală unde le vând cu prețuri de speculă. E revoltător să vezi punându-se în vânzare și spre consum fructe abia pârguite, care sunt oferite sub eticheta amăgitoare de „trufandale”. Multe pungi se golese pentru un capriciu rău înțeles și mai multe stomacuri se strică în urma consumării acestor „trufandale”. Și nimeni nu se gândește din partea autorităților de-a curma acest abuz și această sfidare a publicului consumator.

Convorbiri Literare, număr jubiliar

Faptul literar cel cu mai multă însemnătate din cursul anului este împlinirea a 60 de ani dela apariția *Convorbirilor literare*. Revistele noastre n'au avut viață lungă: *Dacia literară* n'a atins nici un an, iar *Propășirea* și *România literară* s'au oprit la această vârstă. Ca să nu uităm și *Curierul de ambe sexe*, singură *Revista română* a lui Odobescu, dintre revistele critice, a sărit termenul fatal, și impunătoare revistă bucuureșteană își precizează și astfel locul ei în istoria literară de a fi făcut tranziția dela generația lui Kogălniceanu la generația lui Maiorescu. Revista lui Odobescu ia notă cu simpatie de apariția tânărului Maiorescu la Iași,* pe când grupul junimist era încă în formație și se manifesta numai prin conferințe.

Se știe, Convorbirile nu sunt de aceeași vârstă cu Junimea. Viitorii convingători au debutat la Iași ca admirabili conferențieri. Pare că simțind la fel cu Alecu Russo, după care progresul a ieșit din coada fracului, tinerii vorbitori țineau să fie propagatori ai civilizației și cu fracul, nu numai cu învățătura, căci a rămas de pomină „cudul manierelor elegante” pe care erau obligați să-l țină când suiau la tribună. Fericită generație care întrunia talentul, știința și eleganța!

Am fi dorit să avem în numărul jubiliar al *Convorbirilor*, dacă nu un tablou istoric pe larg, măcar o scurtă istorie a Junimii. În locul unei astfel de istorii, pe care ar fi putut-o da d. G. Bogdan-Duică, paginile revistei se deschid prozei ocazionale a oficialității. Defilează pe rând... salutul agriculturii... al armatei... al provinciilor noi, ba chiar și „salutul uniunii intelectuale”, de care n'am ști nimic, dacă n'am afla din salut că: „Uniunea intelectuală română este fiica suferințelor a Junimii...” Convorbirile trec printr'o criză de direcție.

Să relevăm, în ordinea sumarului, articolul d-lui Simion Mehedinți care totdeauna este plăcut ca formă, chiar dacă nu-i primești fondul, ceea ce nu este cazul de față. D-sa este un stilist, serie „pagini” ca pentru o retorică. Intr'o notă definește direcția Junimii „națională și deci tradiționalistă”. Tradiționalismul este recent introdus în vocabularul junimist, și cu titlul de istorie însemn că a fost luat ca program al revistei *Solia*, apărută în preajma și încetată din cauza războiului. Cum și eu am simpatie pentru tradiționaliști, mi-ar plăcea să găsesc cu d. Mehedinți în Maiorescu un înaintaș al lor. Dar Maiorescu era indiferent în materie religioasă, iar în compoziția tradiționalismului fenomenul religios intră ca lupta de clasă în compoziția socialismului marxist. Și nu numai la Maiorescu, dar mai la toți frunțașii junimiști găsești aceeași incompre-

hensiune religioasă, deși ei au avut pretenția că înțeleg poporul român și, deși în critica introducerii instituțiilor europene junimiștii se aseamănă cu slavofiliile reacționari din Rusia, cu cari erau contemporani. Slavofiliile sunt întemeietorii „selasticeii” ortodoxe, pe când junimiștii n'au dat religiei însemnătatea cuvenită într'un sistem de cultură. Numai reacționarismul aseamănă pe junimiști cu slavofiliile, dintre care Eminescu cunoștea pe Danillevski.

În lucrarea mea asupra lui Kogălniceanu am încercat să desprind complexul de condițiuni priincioase reacționarismului în Moldova, care să explice și junimismul politic. Astfel, junimismul e un fenomen social, ca și mișcările reacționare antecedente, carvunarismul, simulacru revoluționar dela 1848, etc. Dar cu astfel de probleme nu se ocupă numărul jubilar, și să rămânem la ceea ce ne dă.

După cum se cuvenea, numărul jubilar este în mare parte, dedicat lui Maiorescu. Sub titlul: „Ce datorese Convorbirilor”, d. Brătescu-Voinești arată ce datorește lui Maiorescu. Dacă ar fi să nu luăm în seamă lirismul marelui prozator și să abdicăm dela prisma relativității prin care privim la toate, ar trebui să ne facem părerea că Brătescu-Voinești este o „creație” a lui Maiorescu, căci cetim: „Vă fac deocamdată declarația că, dacă însemn ceva în literatura țării noastre și dacă ceva din opera mea îmi va supraieși, o datorese în totul împrejurării venirii mele în atingere cu cercul *Convorbirilor literare*”. Și d-sa relevă „grija, răbdarea, dragostea cu care Maiorescu ajută pe un scriitor la perfecționarea lucrărilor ce-i aducea, cu neprețuitele lui sfaturi și spiritul lui critic de o justețe și de o finețe cum nimeni nu mai are dela dispariția lui”. Amintirile d-lui Brătescu-Voinești constituiesc un document de istorie literară. Pe lângă ceea ce aflăm privitor la forma definitivă a poeziilor *Nunta Zamferei* și *Moartea lui Fulger*, trecute prin șlefuirea lui Maiorescu, „și atâtea alte bucați cari constituiesc cele mai de preț podoabe ale literaturii românești”, descoperim prin Brătescu-Voinești un Maiorescu intim, aproape necunoscut: „o comoară de duioșie și de bunătate”.

Influența lui Maiorescu asupra sa pare a fi fost aceasta: a făcut conștient de resursele sale meditative pe filosoful care rămăsese necunoscut în Brătescu-Voinești. Poate că datorită aceluși contact Brătescu-Voinești a descoperit pe Spencer, dacă ținem seama, ce rol joacă în viața intelectuală a ambilor scriitori.

Cu mărturisirile autorului lui *Pană Trăsnea Sfântul* crește gloria lui Maiorescu de critic în laborator, unde a lucrat aproape o jumătate de veac fără să fie știut în public. Și când vine un Brătescu-

Voinești să dea la iveală acea operă inedită, nu știi ce să admiri mai mult, lipsa de vanitate literară a lui Maiorescu, care dă măsura seriozității cu care veghea la formarea literaturii românești, sau grațitudinea și modestia unui prozator care n'are nevoie să-și dateze nașterea artistică dela nimeni. Când ști decăderea moravurilor publicistice de astăzi, pare că citești istoria romană în prizonierat la pirați!

Un articol cuminte, ca mai tot ce a scris d-sa, d. I. Rădulescu-Pogoneanu despre opera *Convorbirilor* în limba literară. Dar fiindcă d-sa citează *Telegraful Român*, ar fi fost la locul său să arate că foaia lui Șaguna, care va face cauză comună cu Convorbirile împotriva stricătorilor limbii, era mai de mult pe această cale decât revista junimistă, și ea în Alecu Russo își recunoscuse un tovarăș. Convorbirile sunt astăzi un obiect de istorie literară, și se cade să fie tratate sub perspectiva istorică. Dacă gloria succesului revine junimiștilor la apărarea limbii, nu e mai puțin adevărat că meritul luptei se repartizează și unora care n'au fost junimiști, între care un loc principal ocupă Șaguna. Să nu facem Ardealului nedreptatea istorică de a-l socoti fără opoziție față de latinitori.

Dnii P. P. Negulescu și C. Rădulescu-Motru reconstituiesc pe Maiorescu ca filosof. După cel dintâiu, „înainte de a fi un cugetător, Maiorescu era un om de acțiune”, „atitudinea lui pe catedră era aceea a unui luptător”. Într'adevăr, în favoarea acestei caracterizări de om de voință, care vrea să transforme, vine și spiritul său sintetic, căci Maiorescu n'a intrat niciodată în analize literare, după tipicul criticilor francezi. El se afla într'o societate pe care urmăria s'o schimbe, și nicăiri într'altă parte nu i-a apărut mai urgent necesară transformarea ca în filosofie. Dacă nu e adevărat, că înainte de Junimea n'am avut literatură artistică sau o critică literară, ceea ce desminte Kogălniceanu, — este strict exact, că numai după Junimea și Maiorescu am avut o atitudine în filosofie. O atitudine mai mult negativă, decât o încurajare fecundă.

D. Rădulescu-Motru pune în lumină această atitudine a lui Maiorescu față de încercările românești de a și produce filosofie, nu numai de a o cultiva. Maiorescu, după d-sa, nega posibilitatea acestor fel de produceri. Filosofia științifică i-se părea „nepotrivită nu numai pentru Convorbiri, dar și pentru mișcarea culturii românești”. Românii, dădea sfatul Maiorescu d-lui C. Rădulescu-Motru, nu au acum de făcut filosofie originală, cu alte cuvinte n'au să se încumete să producă și ei, ca occidentalii. Frica de ridicol îl împingea până la propovăduirea abținerii dela scris. Înțelegem că Maiorescu n'a avut nici un cuvânt de laudă pentru slăbii săi înaintași în ale filosofiei; dar Maiorescu era sever și cu Conta: „Despre Vasile Conta nu vorbim decât cu compătimitate”. Știm dintr'altă parte că tot astfel vorbim el și despre *Principiile* lui Xenopol, care au cucerit un loc în biblio-

* Anul I., 1861, p. 853.

grfia europeană a filosofiei științifice a istoriei. Și, ca să ne referim la un caz și mai apropiat, d. C. Rădulescu-Motru, care cu *personalismul energetic* încunună o activitate publicistică de un sfert de veac cu lucrări de filosofie, a venit să arate cât de excesivă a fost rezerva lui Maiorescu. Ea era o consecință logică a rezervei sale în literatură, sau, mai bine zis, Maiorescu, care fusese martor la ridicolul începuturilor literare, avea frică să nu se repete și cu începuturile filosofice.

Când la atitudinea lui în literatură se adaogă aceea față cu filosofia, îți vine să crezi în realitatea spiritului său negativ, pe care i l-au relevat mai mult adversarii. Dar prin acest negativism a fost Maiorescu un factor de progres, tocmai în exercitarea controlului critic negativ vedem noi contribuția lui pozitivă în cultura românească modernă. Opera sa literară este, în cea mai mare parte, negativă în sensul că face opoziție producătorilor altora. El ar fi putut face o critică literară constructivă, dacă intra în analiza scrierilor, singura în stare să ridice criticul literar la titlul de „creator”. Maiorescu, în afară de schițele analitice asupra lui Caragiale și Eminescu, s'a ferit de analize *sistematice*, rămânând consecvent în sistemul criticii normative, care corespondeau spiritului său sintetic și de unde, *numai* de-acolo putea să judece pe creatori, să fie *altfel* decât ei. Producând împreună cu autorii, i-ar fi slăbit temporal autoritatea, încât speța normativă a criticii este organul prin care se diferențiază, se izolează de ei. Și ca să concretizăm și mai bine aceste considerații, vom zice că abținerea lui Maiorescu dela analize literare a înlesnit apariția și circulația lui Gherea, care s'a pus în rând cu „proletarii intelectuali” a produs ea ei, n'a mai fost sinteza și negația, ci analiza, creația entuziastă, lipsită de surâsul scepticismului. Frica de: „ce zice Maiorescu?” pe unii i-a îndreptat dela rătăcirii, pe alții i-a vindecat de scris, căci cel mai mare omagiu ce i-se poate aduce este să zici că el a format *opiniunea ridicolului* în lumea literară, tot așa după cum Caragiale a format-o în lumea politică.

Se spune în acest număr jubilar că Convorbirile au reprezentat clasicismul. Dovada în literatură? „In artă junimiștii sunt *parnasieni*”, serie d. Cezar Papacoste. Ne jucăm cu cuvintele? Mai departe, desvoltarea: „*Interesează* obiectul, nu subiectul...” „creind, — artistul se despersonalizează; inspirația lui este *de origine transcendentă*” Și tot așa mai departe! Noi știam că în afară de Duiliu Zamfirescu, care a aspirat la titlul de poet parnasian prin forma lui manierată și pe alocuirea marmoreană, poezii dela Convorbiri numai parnasieni n'au fost. Autorul să consulte pe Brunetière asupra poesiei parnasiene.

În același articol, ca o dovadă literară a clasicismului junimist, se aduce indianismul lui Eminescu: „*Rugăciunea unui dac* este în forme poetice conservația lui

Buda și a școlarului său” (cu școlarul său era corect zis). Noroc că Zamolxe nu e contemporan cu codificatorii lui Buda, și nici el nu e mult mai de mult decât Herodot, care ne-a transmis metafizica dărilor, dacă e să admitem veacul al VII-lea ca dată când a trăit înțeleptul indian. Un sentiment de compătimitare te cuprinde când vezi cum i-se aplică lui Eminescu etichete ca: budist... pesimist..., parcă ar fi materialul de discuție al spiritelor simpliste. — Și, apoi, ce legătură este între budism și elasicism? Autorul vrea să stabilească una foarte pe departe. Dar în judecăți nu extinderea nemărginită a conceptelor, ci limitarea lor este o dovadă de stăpânire a subiectului. Altfel, unde și în ce nu poți găsi o relație cât de cât între două obiecte, — din... univers?

După articolul asupra clasicismului, urmează unul judicios „Istoria națională în revista Convorbiri literare” din partea istoricului I. C. Filitti. Criticismul junimist s'a manifestat și în studiile istorice, unde a lăsat urme durabile. În legătură cu un articol al lui Teodor Rosetti, după care s'a rupt firul istoric prin adoptarea constituției dela 1866, d. Filitti scrie: „Introducerea acestei constituții la noi a fost rezultatul firese al curentelor de idei și al proiectelor de reforme din cele două principate, măcar dela 1821 încoace”. E tocmai ceace am susținut și eu în studiul asupra lui Kogălniceanu, în bună parte pe baza studiilor lui Filitti, mai puțin „firescul” pe care d-sa îl găsește între mișcările constituționale anterioare și Constituția dela 1866. Junimiștii însă nu procedeau cu metoda istorică, creau o atitudine mai mult hegeliană. Deosebirea între ei și d. Iorga a fost tocmai aceasta, și rostul unei civilizații naționale, pe baza fondului dacoromân prezistent, de care vorbește d. Filitti, d. Iorga l-a desprins din studierea trecutului, prin acea supunere la obiect, a omului de știință.

După Junimea și Convorbiri, oricât n'ar ocupa pe colaboratorii numărului jubilar, predecesorii și cei care au urmat, a venit d. Iorga cu mișcarea sămănătoristă. În bună parte această mișcare are semnificația de emancipare de sub obrocul maioreseian, redând sufletului românesc avântul spre creație, din epoca lui Kogălniceanu, avântul ale cărui aripi fusese frânate de spiritul junimist.

Revista se încheie cu un elogiu academic al d-lui A. A. Naum pentru colaboratorii vechi ai Convorbirilor

Radu Dragnea

Indreptare. — În articolul trecut, în care am vorbit despre istoria literară a d-lui Iorga, s'au strecurat câteva greșeli de tipar, din care aleg:

1. N'am zis: gramaticii nu pot ieși din *intregul* lor orizont, ci din *ingustul* lor orizont;

2. N'am zis: epoca îndoctrinării latinității, ci epoca îndoctrinării ortodoxiei și a descoperirii latinității de către români...

Bibliografia Ardealului (10)

Friedenfels Eug. Ios. Zeitgeschichte Siebenbürgens im 19 Jahrhundert. Th. 1—2 Wien 1876—77.

Dr. Julius Jung. Roemer und Romanen. Innsbruck '877.

Bericht über das *Bruckentäusche* Museum in Hermannstadt. Die Bibliothek. Hermannstadt 1877.

Frd. Schuler von Libloy: Aus der Türken- und Jezaitenzeit vor und nach dem Jahre 1600. Historische Darstellungen, zumal Fürsten-u. volksgeschichte in den Kargpaterländern. Berlin 1877.

Simon Elek: Kolozsvár város 1876. évi állapotáról. Kolozsvár 1877.

Thalóczy L.: Apafi Mihály udvara. Századok. 1878.

Idem: Bornemissza, Anna, gazdasági uaplója. Századok. 1877.

H. Herbert. Repertorium über einen Theil der Siebenbürgen betreffenden Literatur. Hermannstadt 1878.

Philippi Fr. Ein Bürger-Aufstand von 1688. Kronstadt 1878. Anuarul gimn. ev.

Joh. Wolf: Deutsche Ortsnamen. In Programa gimnazului evang. din Sebeș. Hermannstadt 1879—81.

Fr. Zimmermann: Photographien von Urkunden aus siebenbürgisch-sächsischen Archiven. Hermannstadt 1879.

Idem: Über Archive in Ungarn. Ein Führer durch ungarländische u. siebenbürgische Archive. Hermannstadt 1891.

Gr. Tocilescu: Dacia înainte de România. București 1880. An. Ac. Rom. t. X.

Fr. Fr. Fronius: Aus Siebenbürgens Vorzeit u. Gegenwart. Hermannstadt 1857.

Idem: Bilder aus dem sächsischen Bauerleben in Siebenbürgen. Wien 1879.

I. L. Pic: Zur rumänisch-ungarischen Streitfrage. In Skizzen zur ältesten Geschichte der Rumänen, Ungarn u. Slaven. Leipzig 1886.

Idem: Über die Abstammung der Rumänen. Leipzig 1880.

König Pál: Adalékok Erdély XVIII századbeli statisztikájához. Déva 1880. Anuarul liceului real din Deva.

Idem: Bulgárok letelepedése Dévára Déva 1882. An. liceului real.

— A magyar korona országaiiban 1881 év elején végrehajtott népszámlálás eredményei. Budapest T. I—II.

G. Enăcean: Creștinismul în Dacia. București 1878.

Kozsma Ferenc: A székelyföld közigazdasági és közművelődési állapota. Budapest 1879.

Káplány Géza: Törvény javaslat a volt erdélyi stb. területeken megszüntetett urbéri kapcsolatból fenmaradt jog és birtokviszonyok rendezéséről. Budapest 1880.

— *Archiv* des Vereins für siebenbürgische Landeskunde. Apare din 1843—1851 în 4 T. Din 1853—1880 apare în 15 T. ca „Neue Folge”. Din 1880 apare „*Korespondenzblatt* des vereines für siebenbürgische Landeskunde” sub redactarea lui I. Wolf.

(Va urma).

P. Suci

Crucea roșie cehoslovacă

Extragem din lucrarea „*Les services d'hygiène publique en Tchécoslovaquie*” de dr. Hynek J. Pelc. (Société des nations, organis. d'Hygiène. C. H. 268/X cele de mai jos ca un exemplu de ce poate face un popor muncitor și conștient de menirea sa.

Crucea roșie cehoslovacă este cea mai puternică dintre toate organizațiile de igienă și opere sociale benevole ale republicii cehoslovace. A fost creată în 6 Februarie 1919 de Massaryk, care dete președinția societății, fiicei sale, dr. în medicină Alice G. Massaryk.

Crucea roșie cehoslovacă cuprinde un birou central și birourile secțiunilor. (Pentru Boemia la Praga, pentru Silezia și Moravia la Brno, pentru Slovacia la Bratislava, pentru Rusia subcarpatină la Mukaceva). Secțiunile au în jurul lor 500 subdiviziuni locale.

Biroul central din Praga este compus din biroul directorului și al consilierului său pentru organizare și pentru chestiunile economice. Cuprinde afară de aceasta 3 servicii: 1) serviciul chestiunilor de igienă publică; 2) serviciul de opere sociale și 3) serviciul Crucii roșii a tinerimei. Arhivele și biroul contabilității sunt comune tuturor serviciilor. Subdiviziunile locale sunt constituite în asociații fără nici o culoare politică. Delegații aleși ai subdiviziunilor se întrunesc odată pe an în adunare și aleg un comitet executiv. Acest comitet ține ședință cu președintele și șefii marilor servicii, cel puțin odată pe lună, pentru a decide asupra chestiunilor curente.

Adunarea delegaților poate fi întrunită în sesiune extraordinară pentru a hotărî asupra chestiunilor importante de organizație generală.

Resursele bănești ale C. R. cehoslovace s'au ridicat din Februarie 1919 — Dec. 1921 la 119.233.605 cor. cehoslovace. Cheltuielile pentru aceiași perioadă s'au ridicat până la suma de 86.020.486 cor cehoslovace.

Resursele bănești ale C. R. cehoslovace proveneau din darurile provenite din străinătate.

Opera înfăptuită de C. R. cehoslovacă poate fi astfel rezumată:

I. Lupta contra epidemiilor.

La Turzowka în Slovacia unde foarte mulți locuitori s'au îmbolnăvit de tifus, a fost ridicat un spital cu ajutorul misiunii lady-i Paget.

În regiunea Tesinsko, un grup de medici au vaccinat 14.000 de persoane contra variolei.

Zecce medici au fost trimiși în Slovacia și Rutenia pentru combaterea epidemiilor.

Castelul Byceica a fost cumpărat pentru ca să se înființeze în el cu ajutorul ligei Soc. de Crucea Roșie și a misiunii lady-i Paget, un spital de copii.

În Rutenia, la Hust, s'a înființat un spital mobil pentru tratamentul bolilor contagioase.

În Rutenia, un tren-spital model, cuprinzând și un dispensar împrumutat dela Crucea Roșie americană a fost folosit la nevoie.

Un nou tren sanitar al Crucii Roșii se construște.

Cu colaborarea Ligei soc. Crucii Roșii și a ministerului apărării naționale s'a instituit în Rutenia și Slovacia o anchetă a situației maladiilor contagioase.

Stocuri mari de material sanitar, de

pansamente și medicamente au fost construite.

II. Formarea personalului operelor sociale și organizațiilor de igienă publică. Învățământul igienei publice.

Următoarele cursuri au fost organizate:

a) curs pentru personalul de desinfecție; b) curs de 3 luni pentru infirmierele de războiu; c) curs pentru vizitatoarele însărcinate cu igiena infantilă (cu ajutorul misiunii lady-i Paget); d) un anumit număr de cursuri pentru infirmierele benevole; e) curs pentru directorii colonilor de vacanță pentru copii, cu ajutorul lui Y. M. C. A.; f) curs asupra primelor îngrijiri; g) funcționarea școlii naționale de infirmieri a fost asigurată cu ajutorul Crucii Roșii americane; h) un serviciu de samariteni; i) Cu concursul ligei societăților de Cruce Roșie s'a organizat un congres pentru studiul bolilor venerice; j) s'au făcut preparative în vederea creării unei școli de serviciu social (în Slovacia); k) un cămin pentru infirmierele Crucii Roșii.

S'au publicat 100 mii broșuri relative la igienă publică.

Datorită sprijinului ligei societăților de Cruce Roșie, s'au așezat numeroase afișe de propagandă de igienă și s'au rulat filme de igienă.

Patru infirmiere și 8 medici au primit burse pentru studii în străinătate.

Gruparea învățământului public de igienă, creată în 1921 cu ajutorul ligei soc. Crucii Roșii, a ținut 514 conferințe la cari au asistat 220 mii persoane.

În vara anului 1921, un grup de 20 persoane din Serviciul Social au fost trimise în Elveția pentru un stagi de instrucție.

III. Medicina socială.

Darurile primite din străinătate au fost distribuite spitalelor, diferitelor instituții și particularilor.

Copii insuficient hrăniți și persoane predispuse la tuberculoză, au fost trimise în colonii sanitare.

În 1919, 1223 de copii au fost spitalizați în Elveția, în Suedia și în districtul sanitar din Smokovec, în Tatra de sus. În 1920, 740 copii au fost trimiși pentru convalescență în Elveția. În 1921, 534 copii predispuși la tuberculoză și 36 copii cehoslovaci revenind din Elveția au fost spitalizați în colonii.

Cinci dispensarii pentru tuberculoși de toate gradele au fost create. Deasemeni și un sanatoriu pentru tratamentul de urgență al indigenilor. Un anumit număr de bolnavi au fost plasați în sanatorii, spitale și alte instituții.

S'au făcut cercetări asupra 164.180 soldați dispăruți și s'au împărțit 1.109.000 scrisori de ale prizonierilor și familiile lor. Un anumit număr de văduve ale legionarilor americani a fost transportat în America. S'a creat pentru emigranți un birou unde ei pot primi ajutoare și să ceară sfaturi juridice. 16.205 emigranți au trecut prin biroul din Praga. S'a asigurat adăpost de noapte la 74.548 indivizi. Au fost ajutați și refugiații ruși și ucraineni; 15.745 au primit ajutoare bănești ce se ridică la suma de 1.019.825 coroane. 439 copii au fost evacuați din regiunile ruse lovite de foamete, în Cehoslovacia, cu colaborarea guvernului cehoslovac.

S'au făcut eforturi pentru centralizarea operelor sanitare și sociale cehoslovace și

un consiliu național de igienă socială a fost organizat din inițiativa crucii roșii. Consiliul cuprinde opt principale organizații sanitare și sociale ale Cehoslovaciei.

Crucea Roșie a tinerimei a înrolat până în Decembrie 1921, 115.575 copii. Toți s'au consacrat în îndeplinirea unui scop deosebit și au obținut rezultate strălucite, mai ales în ceea ce privește ajutoarele copiilor ruși chinuți de foame.

În 2000 de școli s'au confecționat mai mult de 20 mii haine. Copiii au adunat 15.000 coroane cehoslovace și au indicat 800 familii cari trebuie să primească și pot să întrețină copiii infometatei ruși.

Una din cele mai importante opere ale Crucii Roșii cehoslovace promise a fi înstrucția tinerimei.

Dr. Od. Apostol

Boalele infecțioase și profilaxia lor

Sub acest titlu a apărut în biblioteca medicală și biopolitică a „Astrei” broșura dlui conferențiar dr. I. Goia, care va umplea un gol mare în biblioteca oricărui intelectual român.

Propaganda igienică și culturală a „Astrei medicale” numai atunci va fi încununată de succes dacă va pune la îndemâna publicului broșuri de popularizare a cunoștințelor medicale atât de vaste și de complicate. D. conferențiar Goia în această broșură pune la punct cea mai grea și mai actuală problemă medicală, cea a boalelor infecțioase, aducând cel mai real folos secției de propagandă a „Astrei”.

În introducere face o impresionantă revizuire asupra trecutului, când holera, variola și alte boli infecțioase secerau an de an milioane de vieți omenești, expunând interesanta concepție miasmatică a boalelor infecțioase și evoluția concepției umane până la ajungerea metodelor de tratament și profilaxie atât de perfecționate de azi, dar durere tot atât de puțin cunoscute de masele mari ale populației românești care pe alocurea trăiește în epoca de piatră a medicinei.

Un capitol este rezervat cunoștințelor despre microbi și rolul lor în lume, importanța agenților patogeni, porțile de intrare în organism și condițiile cari fac ca organismul să fie mai expus acțiunii lor morbide. Lupta organismului cu agenții patogeni și reacțiunile provocate de infecțiune, acest interesant capitol al fagocitozei merită să fie cunoscut de toți aceia cari se interesează de mersul științei. Unde ne molipsim și cum ne molipsim, două probleme de-o importanță capitală în înlăturarea unei contagii sunt foarte puțin cunoscute la noi. Vaccinația și seroterapia constituind baza de combatere individuală și colectivă, trebuie bine înțelese, fiindcă fără cunoașterea lor nu există o profilaxie reală a boalelor molipsitoare.

În capitolele următoare sunt caracterizate toate boalele infecțioase, în parte și prin clișee, cari dau o idee mai precisă.

Dacă cu toții ne vom însuși aceste cunoștințe din broșura dlui conferențiar dr. I. Goia nu vom privi măsurile legale de profilaxie ca o simplă legislație de cabinet ci ca cele mai juste și eficiente mijloace pentru asigurarea sănătății publice. Declarația obligatorie a boalei fiind prima condiție a unei lupte raționale, trebuie executată nu de teama sancțiunilor, ci dintr'un sentiment mai înalt altruist, izvorât dintr'o cunoaștere precisă a pericolului comun.

Dr. C. Manta

Actorul Ion Stănescu-Papa

(Urmare).

A mai vorbit bătrânul compozitor G. Dima, pe atunci director al conservatorului din Cluj și bun prieten al lui Papa. Din partea camarazilor a ținut o cuvântare calduroasă actorul și poetul Șt. Braborescu. Și studenții clujeni au ținut să-și aibe un trimis care a felicitat pe sărbătorit și i-a oferit flori.

Scena și sala întregă erau mai înfrățite ca oricând și plutea peste tot acea armonie sărbătorească pe care ți-o dă împăcarea sufletului în fața unui lucru bine și cu dreptate făcut. Recunoașterea meritelor iubitului Papa era săpată în cugetul fiecăruia.

În adresa de felicitare din partea teatrului maghiar din Cluj, directorul lui, d. Eugen Ianovici scrie: „...jubileul d-voastră este... o sărbătoare a întregii lumi actoricești și toți acei care iubesc arta și trăiesc pentru ea, se înrolează în rândurile acelor care sărbătorește astăzi pe un adevărat apostol al ei”.

Cât de emoționat și de recunoscător era Papa o spune singur într-o adresă de mulțumire, pe care o regăsim în ziarul local „Patria” din 28 Martie 1924:

„...Implinind 30 de ani, de când pe scena Teatrului Național din Craiova și dela 1910 pe scena Teatrului Național din Cluj mi-am pus sufletul și cu el întreaga mea ființă în serviciul culturii noastre naționale prin teatru, camaradul și directorul meu Zaharia Bârsan a simțit ca orice mare chirurg sufletește nevoia să-mi reimprospăteze puterea de muncă, bănuind că, poate, cei 30 de ani au micșorat sau, să nu fiu prea sever, amenințau să micșoreze puterea mea de a munci. Operația a reușit pe deplin.

Dar ce fericiere! Câtă încântare!

Ca sub puterea esențelor aromitoare, cari cu parfumul lor te transportă în lumea basmelor, am ascultat cuvintele de duioasă prietenie ce mi se adresau... Ochi-mi d'abia mai zăreau, ca printr'o pânză de „paianjen” figurile celor ce mă încurajau...

Și dincolo de rampă, publicul — marele public — care în tot timpul activității mele a știut să aprecieze munca mea, publicul pe care totdeauna l-am ghicit de pe scenă și i-am simțit impresiile după modul cum aplauda, de astă dată, am avut fericierea să-l și văd la lumina mare a lampelor. Și l-am văzut în număr mare și mi se părea că inima acestui public bătea odată cu a mea, mi se părea că de multe ori am și zărit ochii lui înmuiați de lacrimi și brațele lui întinzându-se spre mine ca o îmbrățișare.

Când trăești asemenea elipe, trebuie să fi fericit! Și am fost și voi fi deapurarea trăind în amintirea acelor elipe...”

Dar generozitatea lui nu-i îngădui să-și oprească mult gândul la fericierea personală, ci Papa își termină mulțumirea cu rugărea ca ziarul să susțină „și în viitor prin persoana artiștilor Teatrul Național din Cluj, una din cele mai înalte instituțiuni de cultură din Ardealul scump rouă tuturor”.

În acest Ardeal iubit i-a fost dat lui să închidă ochii după abia câțiva ani. Papa n'a avut parte de un apus lung și frumos. Ultimii ani i-au fost umbriți de zorul celor cari îi pândeau retragerea și-și răvneau locul. Era răsplata obișnuită celor aleși. Papa își căuta mângâierea în dragostea pentru o nepoțică ce abia începuse să se ridice pe picioare. Poate că mai mult decât întâmplarea a făcut ca în ultima lui creație din „Nepoțelul” să-și transpuie pe scenă toată dragostea pentru copilul căruia — mărturisia Papa prietenilor — vrea să-i consacre tot restul zilelor lui.

Suferea de mai mult timp de angină pectorală și se simțea obosit, dar era încă destul de în vigoare când, la 1 Decembrie 1926, în urma unei jigniri primite dela un camarad mai tânăr, a venit adânc rănit acasă, unde a avut un atac de inimă.

Trupul lui puternic a trecut și peste aceasta, însă, după câteva ore, o hemoragie cerebrală l-a prăbușit la pământ.

A avut cel puțin moartea pe care și-o dorea: fulgerătoare, fără să supere pe cei din jur cu o prea lungă boală. Dar trăise numai 53 de ani și nimeni nu observase încă un declin în jocul lui pe scenă.

La moartea lui s'a vădit de câtă dragoste se bucura el într-adevăr la cei mai mulți. Clujul întreg a venit să-l vadă. Sus, pe catafalca, Papa sta serin și fără o umbră de luptă cu moartea. Pe buze acelasi zâmbet bun și iertător împrăstia pace și binecuvântare. Celari i-au greșit erau iertați.

Cu spus și s'au scris atunci multe cuvinte de bine.

Reproducem câteva pasagii:

„Iubit de toți câți l-au cunoscut, stimat și admirat fără rezervă în toate cercurile acestui oraș în formație socială, unde stima și respectul este o raritate, Stănescu-Papa lasă unanime regrete. El a fost unul din acei oameni rari, în sufletul căruia dușmănia, invidia și ura nu se puteau sălășlui. Era bun din instinct, îngăduitor și blând din înclinație. La teatru, la conservator sau în societate omul era același, fără cute, fără ascunzișuri. Și pretutindenea era egal de iubit și egal de stimat.

Un amănunt: solicitat. Stănescu-Papa primise să învieze balul copiilor, organizat de societatea ortodoxă a femeilor române pe Dumineca viitoare, făcând pe Moș Crăciun. Ce rol minunat pentru acest om bun! Și ce minunat prilej de înduioșătoare armonie sufletească! Stănescu-Papa între copiii veseli ai serbării, împărțindu-le daruri și vorbe bune. Dar... moartea a vrut altfel. Moș Crăciun a murit! Și în timp ce micuții se vor veseli în jurul unui alt Moș Crăciun, Papa va coborî în pământ, în veșnicie”.

(D. I. C. Biruința, 3 Dec. 1926).

„Treceai pe lângă omul acesta pe stradă și din trăsăturile pasive ale figurii sale, nu puteai presupune că un zâmbet larg și binevoitor avea să-l transforme într-o senină bunătate, avea să dăruiască ochilor lacrimi și brațelor impuls să se destindă în gest de îmbrățișare.

Dacă am fost străini în acest oraș, el ne-a făcut mai familiari; dacă eram prea serioși, el ne dădea pilda personajului din antichitatea greacă surprins jucându-se și făcând ocolul camerei călare pe băț în rând cu copiii lui. Dincolo de raza acestui oraș nimeni nu ne va înțelege de ce-l plângem...”

(Petre Domșa, Patria, 3 Dec. 1926).

„...trece acum în lumea dreptilor Ioan Stănescu-Papa, profesor de artă dramatică la conservatorul din Cluj și artist fără egal al teatrului nostru național, unul din aceia cari au pus după unire bazele acestui teatru și care ca artist, fruntaș între fruntași, precum și ca director de scenă și membru în comitetul de conducere, a muncit cu toată răvna, cu toată dragostea și cu toată priceperea pentru a ridica scena teatrului național din Cluj la înălțimea la care trebuie să răvnească...”

I. Const.-Delabaia, Biruința, 4 Dec. 1926).

„Lângă trupul neînsuflețit al lui Stănescu-Papa lacrimile noastre au curs cu prisosință.

Cel dispărut întrupase atâta înțelegere și bunătate, încât te întrebi dacă arta lui nu a fost o predestinație. Prin ea se putea dăruii în întregime lumii, se putea dăruii desinteresat, recoltând doar florile efemere ale aplauzelor...

(Patria, 4 Dec. 1926).

„Și-a fluturat aripa cernită moartea nemiloasă și te-a smuls cu brutalitate dintre noi, ducându-te în împărăția ei fără de hotare și fără de întoarceri, pe tine învățătorule, pe tine, îndrumătorule de neîntrecut!

De-ar putea cineva să-ți măsoare meritele, nenumăratele și uriașele tale merite, ar izbuti să-și dea seama ce gol imens lași în sufletele noastre!...

Ne-ai odihnit sufletele în atâtea rânduri risipindu-ți-l pe al tău, ne-ai nălțat mințile împărțindu-ne-o pe a ta, ne-ai stârnit râsul alungându-ne gândurile negre, îmbrăcându-ți pe chip masca veseliei, și când, după spectacol, plecam acasă limpezii și mulțumiți, câți dintre noi s'au întrebat vre-odată dacă râsul tău ce părea atât de sincer nu acoperea niomanul obidei ce te îneca...

Pământul neiertător te-a cerut ca din țărâna ta și a altora

să plămădească în sânul lui viitorul vieții, împlinind legile firii, dar sufletul mare ni l-a dăruit nouă prin tine, seară de seară, fiecăruia câte un strop, fiecăruia câte o fâșie ca zidindu-l în noi să-l împărțăm urmașilor în gândurile de bine ce li le vom închina!"

(Un elev, Patria, 5 Dec. 1926).

„Bun, nobil, darnic, primitor, jovial și părintesc, Stănescu-Papa a câștigat pentru totdeauna inimile celor cari l-au cunoscut.”

(Dimineața, 5 Dec. 1926).

„Teatrul din Cluj pierde pe cel mai de valoare element al lui, iar cei cari au fost aproape de sufletul lui Ioan Stănescu pierd un amic sincer, un sfătuitor și mai ales o inimă bună cum se întâlnește doar arar, căci nu de geaba familia lui, ea și prietenii și colegii îl botezaseră „Papa”.

(C. D. F., Arhivele Olteniei, Dec. 1926).

Sinteza acestor aprecieri o făsesse într-o scrisoare de condoleanțe pe care a adresat-o familiei îndurerate d. Sextil Pușcariu, profesor la Universitatea din Cluj: „Stănescu-Papa va rămânea vecinic în amintirea noastră ca un mare artist, un mare român și un om”.

Condoleanțe au trimis toate teatrele naționale din țară, teatrul maghiar din Cluj și numeroși prieteni și admiratori.

Reuniunea Femeilor Creștine din Cluj a și pornit cea mai potrivită acțiune pentru perpetuarea memoriei marelui artist: a început să strângă un fond care va purta numele *Ion Stănescu-Papa* și din care se va da în fiecare an o bursă unui elev valoros al cursurilor de dramă de la Conservatorul din Cluj.

În dimineața zilei de 5 Decembrie 1926, zi de Duminecă, s'a făcut înmormântarea, plină de flori, sub cer însoțit și cu o lume cum nici popularitatea lui Papa n'o putea prevedea. Un ziar local scrie: „Nu a participat nimeni din obligație oficială la ultimul lui drum pământesc, ei numai oameni cari simțeau durerea despărțirii”.

Serviciul divin a fost oficiat de Protoiereul Curea asistat de preoții Mușat și Curea. Ultimul, prieten al defunctului, a rostit cu o adâncă emoție cuvintele preoțești de rămas bun.

Carul funebru a fost oprit în fața Teatrului Național, unde s'au spus cuvinte mișcate de despărțire.

Dl Zaharia Bârsan, directorul teatrului a adus primosul de recunoștință a instituției la care Papa a așezat „o piatră temeinică”.

„Acest mare om de talent — a spus dl Bârsan — a trăit o viață întreagă de muncă cinstită și generații întregi s'au adăpat din talentul, arta și iubirea sa. Era bun, ca un copil și arta lui era sinceră, după cum el era”.

(Va urma).

N. Georgescu-Tistu

Principii de tratament balneo-climatic

(urmare și sfârșit).

3. Principiile de urmat în alegerea stațiunii.

Am cunoscut în linii generale condițiile de realizat pentru asigurarea unui bun tratament balneo-climatic.

Vom expune și criteriile, după care vom face alegerea stațiunii balneare.

Problema întâmpină de cele mai multe ori dificultăți de destul de mari.

În primul loc vom avea în vedere factorul specific terapeutic al stațiunii, deci apa minerală și condițiile climatice, apoi totalitatea celorlalte elemente ajutoare tratamentului ca: repaosul fizic, și intelectual, condițiile igienice și dietetice, exerciții, instalații moderne electrofizice etc.

În general, nu ne este permis să avem în vedere numai afecțiunea de care suferă pacientul, ci trebuie să cunoaștem în același timp și organismul bolnavului să știm terenul pe care s'a dezvoltat boala.

Ori noi știm că sunt o serie de stări constituționale patologice (artrite, nervoase, limfatice, etc.), pe care se poate dezvolta o afecțiune oarecare.

Asemenea condițiuni, suntem datori să tratăm atât afecțiunea, cât și terenul constituțional bolnav. Ori, iată tot atâtea dificultăți pe care le întâlnim în prescrierea mijloacelor de cură, pentru ca simultan să convină ambele stări patologice.

Din aceste motive, numai medicul în urma unui studiu prealabil al boalei și organismului pacienților — poate să facă o bună alegere a stațiunii.

Dintre mai multe stațiuni similare ca tratament, se va alege aceia, care oferă mai multe mijloace de cură și se potrivește în același timp atât boalei, cât și stării generale.

Și credem că aici ne putem referi la cazul nostru amintit. Este adevărat că o

întreagă serie de afecțiuni renale, sunt justiciabile curei de diureză. Însă când aceasta boală, este asociată și de o afecțiune cardio-vasculară la limită, vom renunța în asemenea cazuri la o stațiune de altitudine, neprielnică în urma condițiilor climatice ce le prezintă și vom alege o stațiune similară de mică altitudine și condiții climatice favorabile.

În modul acesta putem să evităm multe incidente regretabile. În afară de aceasta, vom avea în vedere condițiile de voiaj, starea financiară a pacienților, confortul cel poate obține, precum și asistența medicală, ce-o poate avea în stațiune.

Deasemenea alegerea sezonului, se va face potrivit condițiilor personale și financiare ale pacienților.

O seamă vor prefera stațiunile de lux și sezonul principal, iar alții vor prefera mai mult liniște pe care ne-o oferă sezonul de iarnă sau de toamnă.

4. Indicațiile și contra indicațiile tratamentului balneo-climatic.

Am văzut că tratamentul balneo-climatic dă rezultate excelente îndeosebi în afecțiunile cronice, cu caracter de persistență, precum și în stările constituționale, cu manifestări variate, la cari celelalte mijloace de tratament cunoscute, n'au dat rezultatul dorit.

Sunt însă o serie de contra-indicații, în ce privește tratamentul balneo-climatic care trebuiesc să fie de-o cunoaștere generală, pentru ca să nu avem deziluzii și să fim feriți de dezastre.

Aceste contra-indicații sunt de ordin profilactic și curativ.

Contra-indicații profilactice. Nu este permis trimiterea în stațiunile de cură și turism, a nici unui bolnav cu afecțiuni

cronice, contagioase, și îndeosebi a tuberculoșilor cu leziuni deschise.

Deasemenea convalescenții de febră tifoidă, scarlatină, difterie, etc., câtă vreme n'a trecut perioada de contagiositate, nu li se permite restabilirea în aceste stațiuni.

Contra-indicații curative: Nu se vor trimite bolnavii cu afecțiunile acute, deasemenea afecțiunile cronice în stare de criză acută supraadăogată.

În totdeauna va trebui să treacă cel puțin 3—4 săptămâni dela data terminării fazei acute și până când pot utiliza tratamentul hidro-mineral (reumatism articular, flebite, artrite, anexite, etc.) În unele cazuri acest interval este mult mai lung.

Nu vor intra în această categorie crizele litiazice hepato-renale, câtă vreme decurg afecțiile și fără simptome de infecție.

Deasemenea nu se vor trimite canceroșii, bolnavii cachectici și extrem de debilitați, cari se găsesc în perioada ultimă a afecțiunii lor, ca de ex., cardiaceii ajunși la faza de descompensare, sau afecțiunile renale la limită, cu o insuficiență funcțională, — accentuată și progresivă.

Acești bolnavi, dau cel mai mare număr de accidente, în cursul călătoriei la băi sau în timpul tratamentului, deaceia sunt justiciabili numai de tratament de spital sau sanatoriu.

În afară de aceste cazuri amintite, sunt încă și altele descoperite la timp de medicii curanți, cari nu pot beneficia de tratamentul hidro-mineral.

În general deci, considerând sănătatea ca cel mai mare bun ce ni-l poate da natura, nu avem dreptul să ne preocupăm când este vorba de asigurarea ei.

Dr. Emil Teposu

Discuții și recenzii

Editura: „Cartea Românească” — București:

Biblioteca de popularizare:

Din viața oamenilor întreprinzători de Apostol D. Culea, preț 5 lei.

Câte se scot din cărbunele de pământ de C. V. Gheorghiu, preț 5 lei.

Vlahula, roman, de V. Teodoru (Doru), ediția II, 224 pagini, preț 60 lei.

Cele două broșuri de popularizare se înscriu cu vrednicie în rândul bogatei serii apărute până acum. Îndeosebi biografiile oamenilor întreprinzători pot avea o înrăurire binefăcătoare asupra spiritelor inventive, atât de dese la poporul nostru. E un fapt constat, că în mijlocul poporului nostru sunt multe și foarte variate talente, cărora nu le-ar trebui mult ca să se desvolte. Poporul nostru are aptitudini foarte remarcabile, dar îi lipsește spiritul inițiativ și ce trece peste orizontul cunoștințelor sale. Scăderea aceasta se datorește mai cu seamă împrejurării, că-i lipsesc exemplele biografice ale oamenilor mari. În privința acestei părți a educației s'a făcut prea puțin la noi. Pentru aceea broșurica dlui Culea e foarte bine venită.

D. V. Teodoru își întitulează lucrarea sa „Vlahula” drept un roman. Probabil a făcut lucrul acesta în credință și în nădejdea, că astfel va găsi un număr mai mare de cititori ca în cazul când ar fi arătat caracterul adevărat al lucrării sale, care e o foarte interesantă și bine făcută scriere etnografică și socială a acelei părți din Peninsula Balcanică, în care predomină elementul român. În introducerea, care precedă romanul, autorul ne arată că a trăit șapte ani printre aromâni și a cutreerat aproape întreaga Peninsula Balcanică. Din lucrarea sa se vede, că a pătruns în adâncime atât sufletul fraților noștri aromâni, cât și problemele din trecut și din viitor ale acestui petec de pământ, care a dat și va mai da încă mult de lucru bătrânei Europe.

După ce face, în introducere o succintă expunere istorică a dezvoltării statelor balcanice, autorul ne arată în câteva cuvinte situația poporului aromân din aceste state.

„Dela 1053, scrie dl Teodoru, poporul aromân nu mai auzi în biserica lui decât limba greacă, pe care n'o înțelegea, cum n'o înțelege nici azi. Tot de atunci preotul, care era și dascălul satului, făcu ca poporul aromân să nu-și mai poată exercita cultul și nici să se instruiască decât în limba greacă. Și totuși, acest popor viguros nu și-a pierdut până astăzi nici limba, datinile și credințele strămoșești, dar nici chiar caracterul național, cum nici conștiința de a fi scoborîtori din romani”.

Pentru a putea arăta, în mod plăcut și atrăgător, trecutul, prezentul și aspirațiile de viitor ale acestui popor viguros și plin de virtuți, autorul a inventat o foarte potrivită fabulă, în jurul căreia a putut broda un complex din viața fraților noștri aromâni. Fabula aceasta, ori cât de poetică și atrăgătoare ar fi, nu servește decât ca mijloc pentru scopul principal al autorului, de a ne înfățișa viața poporului aromân.

Celnicul Hucea, adică șeful unei regiuni, fiind atacat de turci, și-a pierdut fetița Lilicea, care fu uitată în leagăn sub un tufan. Jani, un grec, cunoscut ca mare hoț de

cai, gărise fetița uitată și o crescău ca pe un copil al său sub numele de Marica. Când începe acțiunea „romanului”, Marica e fată mare, deosebit de frumoasă și de cuminte. Întâmplător se întâlnește cu Nușu, feciorul voinic al celnicului Ahuriu, șeful altei regiuni. O dragoste mare îi cuprinde pe amândoi, care crește cu atât mai mult, cu cât o căsătorie între ei pare cu totul exclusă, fata fiind greacă și din familie de hoți de cai, iar Nușu ca român și viitor celnic nu ar putea lua de soție o fată, care-i și greacă și din familie compromisă. După moartea lui Jani, Marica descopere într-o ladă scutecile ei, în care a fost găsită sub tufan, și o iconiță cu Christos. După obiectele acestea Hucea își recunoaște fata. Acum nu mai este nici o piedică pentru căsătoria tinerilor îndrăgostiți și nunta se face cu tot alaiul obișnuit la aromâni.

Aceasta e fabula romanului „Vlahula”, care înseamnă româncă.

Cum am spus sus, acțiunea din această istorisire e prea redusă ca să poată fi un adevărat roman, în schimb descrierile din această lucrare sunt foarte sugestive. Stilul e curgător, poetic și presărat cu o mulțime de imagini frumoase. Căutând cartea ai viziunea limpede a lucrurilor pe unde te poartă autorul. Viața fraților aromâni îți apare în toată curățenia și mărirea ei. Expunerea autorului e, desigur, prea idealizată, dar oricum, rămâi cu impresia că aromânii se disting prin o viață mult superioară sub raport moral și național față de celelalte popoare cari trăiesc pe aceleași meleaguri.

Reproducem aci un pasagiu din această lucrare pentru a arăta puterea de evocare a autorului. E descrierea unei lupte dintre aromâni și albanezi, o luptă inegală ca forțe numerice, cei din urmă fiind mult mai numeroși, dar de un dramatism spartanian.

„O luptă crâncenă pe viață și pe moarte se încinse, cu pierderi mari în ambele părți. Când părea că câștigă o parte, când alta, lupta era corp la corp. Femeile suliate (suite) pe o creastă sus deasupra prăpastiei Acheron priveau cu durerea în suflet și cu spaimă desfășurarea luptei. Măndre se simțeau de vitejii lor neîntrețuți, dar lupta era neegală, luptând unul contra a zeci și având a se măsura cu albanezii bravi. Copleșiți de marea număr al dușmanilor, căzură rând pe rând până la unul. În timpul înverșunatei lupte, femeile — soții, logodnice, mame cu prunci la sân și bătrânele — văzând că ai lor cad și vor cădea până la unul, porniră o horă mare — Hora morței — cântând cântecul războinic al Fărșeroților; și pe măsură ce cădeau ai lor, pe aceeași măsură femeia căzutului ajungând în dreptul prăpastiei rupea lanțul horei, aruncându-se în abis. Hora se învătea, numărul lor se micșora, până ce nu mai rămăsese nici una. Chiar și acele cu prunci se aruncară. Ele au murit toate, cum-au murit și ei toți, dar țara lor trăi-va cât timp vor fi români pe fața pământului”.

Cu aceeași putere de evocare e scrisă întreaga povestire.

E de regretat, că pe lângă atâtea însușiri frumoase, au rămas în paginile acestei cărți o mulțime de greșeli de gramatică. Astfel autorul folosește la verbe de ter-

minațiunea în a sau are în mod consecvent la persoana a treia plural, forma persoanei prime dela singular. D. e.: greții *strig*, albanezile *port*, pasărerile-mi *cânt*, se *usut* toate, etc.

Dar și alte greșeli de gramatică se găsesc. Arătăm aici câteva din cele mai grave: „Te miri că-l mai *ține* picioarele”, „s'a născut atâți vestiți maestri”, „cum *ți-o spune* toți”, „din mâna lor *iesă* covoarele”, „*mergea* preoții”, „*apăru* două lacrimi”, „să ia de soție una din *ai* lor”, „contra celor ce li *e scris*”, „boala părinților o *moștenește* copiii”, „lui, *căreia* nu (ii) scapă nimic”, etc., etc.

La o nouă ediție greșelile acestea ar trebui îndreptate toate, căci ele strică frumoasele pagini din „Vlahula”, întocmai ca pistruii fața omului.

Deși nu-i putem recunoaște calitatea de adevărat roman, „Vlahula” e o istorisire plină de interes tocmai prin faptul că ne desvăluie în toată complexitatea ei viața fraților noștri aromâni, cari trăiesc în număr de aproape un milion în regiunile muntoase din Peninsula Balcanică.

Ion Băilă

Pompeii dela Volga. — Sub titlul acesta prof. Ballod publică un foarte interesant studiu asupra săpăturilor întreprinse de dânsul lângă Volga, pe unde s'a întins odinioară imperiul tătarilor din sudul Rusiei. Obiectele găsite cu acest prilej dau un șir întreg de explicațiuni cu privire la raporturile culturale, ce au existat odată între învingătorii tătari și învinșii ruși. Până în zilele noastre a fost generală părerea, că tătarii cei vechi erau un popor nomad și sălbatic, fără nici o cultură, cari trăiau numai din pradă, chinuind în mod barbar pe cei învinși și ținând pământul rusec sub continuă groază și spaimă. Din timpul stăpânirii tătarilor datează cele mai de necrezut legende și basme, în care se vorbește de distrugerile făcute de acest popor nomad și sălbatic.

Desgropările recente au dat însă la iveală o mulțime de obiecte, cari arată, că tătarii, contrar credinței de până acum, au avut un grad de cultură superioară. Principii tătari s'au străduit să facă din țara lor un centru de artă, de cultură și de comerț. Ei au chemat în țara lor artiști și învățați cu renume din alte țări și au întemeiat centre comerciale, cari au ajuns cu timpul să fie cercetate de negustori din toate părțile lumii. Reședința principilor tătari a fost în orașul Sarai. Săpăturile făcute pe locul acestui oraș arată o extindere foarte mare pentru acele vremuri și rămășițele clădirilor sunt dovezi de o surprinzătoare perfecționare a tehnicii arhitecturale și de un confort superior al locuințelor. S'au găsit urmele unor instalațiuni de încălzire centrală foarte ingenioase și de apeducte. Casele erau îmbrăcate în table de ceramică, din care s'au găsit cantități foarte mari. În urma acestor descoperiri au început a fi mai bine înțelese anumite însemnări făcute în limba arabă, și în care se vorbea de palate somptuoase, cu cupole de aur, de școli și alte edificii, cari făceau pe vremuri fala poporului tătar. Se poate vorbi cu adevăr de un Pompeiu pe malul Volgei.

Cerți „Societatea de Măine”

FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI SĂPTĂMÂNALE

O aniversare

În 22 Iulie s'a împlinit un an de guvernare a cabinetului „Uniunii naționale” de sub conducerea lui Poincaré. Presa franceză a sărbătorit acest eveniment, cu neprecupețite elogii la adresa șefului. Noi ne oprim asupra lui, deocamdată, dintr'un singur motiv: pentru pilda politică pe care o dă tuturor țărilor politica franceză din ultimul an. O pildă care ar trebui urmată mai ales într'o țară ca a noastră unde spiritul de partid a fost împins până la paroxism, până la negarea oricărui punct de întâlnire a tuturor, în interesul nației.

Se știu motivele care au determinat pe francezi — împărțiți și ei dealfel în o mulțime de partide, cu un temperament politic destul de înverșunat — să se supună energiei și chibzuinței lui Poincaré. Remintim unul singur: debandada financiară. Un motiv destul de grav, care împinsese spiritele la frângerea barierei legii. S'a văzut o țară amenințată de mizerie după o învingere atât de glorioasă. Poincaré a fost chemat să pună stavilă acestei mizerii, reinălțând deodată cu prestigiul economic al nației și pe cel moral. Rezultatele au fost cele dorite: francul și-a recăștigat valoarea, echilibrul economic s'a liniștit și un popor mare s'a pus iarăși pe lucru, sigur de câștigul muacei sale. După zarva parlamentară din anii trecuți, cu guverne de o lună — și mai puțin — a venit un an de calm parlamentar, netulburat decât de vreo două vacarmuri comuniste și de ședințele dela sfârșitul sesiunii, în jurul reformei electorale. Ori de câte ori temperatura camerii se ridica, amenințând să întărească spiritele până la retragerea colaboratorilor din Uniune, „șeful” se ridica, liniștit și hotărât, doar cu săgeți de ironie în tolbă, și aducea aminte de problema cea mare.

Cunosc o țară unde pilda franceză trebuie urmată din motive cu mult mai grave decât acelea cari au adus pe Poincaré la cârmă republicii. O cunoașteți și d-voastră cu toții și totuși nu îndrăzniți să-i spuneți numele și să înfierăți pe cei cari se opun la urmarea acestei pilde.

H. Trandafir

Robert de Flers. — Prin moartea directorului literar al cotidianului Figaro, Franța a pierdut un șflet de elită, reprezentant bogat înzestrat al rasei, întreaga omenire cultă a pierdut un dramaturg cu cele mai autentice însușiri pentru cultivarea acestui gen literar, iar noi am mai pierdut în el și un prieten devotat, care mult a ostenit pentru a ne face cunoștinți în lumea apuseană și pentru a ne sprijini în revendicările noastre etnice, în cursul și în urma războiului mondial. Comediile lui, multe și totuși fiecare originală, cu proaspăt umor și nesecat spirit specific francez, pe cari le scria de obicei în colaborare, cu Caillavet sau cu alți tovarăși de literatură, au cunoscut toate scenele de seamă ale Europei și au eucerit totdeauna inimile spectatorilor, ea niște adevărate opera de artă ce erau. Nu era satiră nemiloasă, pentru încrețirea frunților, nici ironie cruntă în teatrul lui, ci umor fin al unui indulgent optimist, care știa prinde aspectul ridicol al unei situații obișnuite sau al unui tip din societate. Iescușința sa de dramaturg știa țese aceste situații sau tipuri în acțiuni pline de mișcare, de pitoresc, cu atâta

intuiție lucrute, încât spectatorul nu vedea artificiu pe scenă, ci valori de viață, cari curgeau șgomotoase și bogate.

Fusese și membru al Academiei Franceze.

*

Atitudinea Ungariei. — Nici un eveniment, dela războiu încoace, n'a făcut să se vorbească atât de mult de noi ca moartea regretatului rege Ferdinand. Intreaga presă europeană a adus elogii marelui dispărut, atașării lui eroice la poporul său și la cauza cea dreptă a Aliaților. Și s'a mai vorbit de un popor tânăr, plin de energii, cu imense bogății în sufletul și în pământul lui, cumințenia cărui este o puternică pârghie pentru pacea europeană. Din toate părțile au venit urări pentru a ieși din greul impas istoric în care am fost aruncați de soartă, făcându-se apel la judecata dreaptă a oamenilor noștri politici. — Excepție la această caldă și în același timp îngrijorătoare privire a Europei spre noi au făcut doar ungerii și câțiva naționaliști șoviniști germani. Lucrul nu e de mirat privit în liniile lui generale. Cine a avut însă ocazia de a-l privi mai de aproape, de a răsfoi câteva din marile ziare ungurești, cu acest prilej nu s'a putut mira îndeajuns cum se falsifică judecata unui popor întreg în modul cel mai medieval și mai anodin. Se spun acolo lucruri cari sunt respinse chiar și de judecata puțină și simplă a unui copil. Și când te gândești că se găsesc „mari” europeni cari încurajează această operă de tărîre în prăpastie a unui popor, cu multă vigoare în vinele lui și cu multe promisiuni pentru civilizație...

*

Expoziții de reclame. — La Londra s'a deschis de curând o expoziție de reclame, care e cea mai mare din câte au fost până acum în Anglia. S'au instituit două premii pentru vizitatorii cari vor indica cel mai reușit afiș de reclamă și cea mai bine aranjată vitrină de prăvălie. Cea mai mare parte a expoziției o ocupă marile ziare engleze. Într'un pavilion separat sunt expuse proiecte de reclamă pentru viitor, cari atrag interesul vizitatorilor prin concepția fantastică a autorilor.

În ziua de 18 August a. e. se va deschide și la Budapesta o expoziție de reclame.

*

Boala băilor. — Acum, la mijlocul sezonului de băi, putem face constatarea, că „boala băilor” a fost în anul acesta cu mult mai rară ca în anii trecuți. Dela toate stațiunile balneare și climaterice se anunță o remarcabilă scădere a numărului vizitatorilor. Cauza acestei împrejurări ar fi, după unii, situația politică care a făcut să avem alegeri și sesiune parlamentară în toial verii, iar după alții criza financiară atât de mult simțită în țară, la toate straturile sociale. Argumentele acestea par a fi, într'adevăr, reale, căci le-am găsit și în unele dări de seamă asupra stațiunilor balneare din Rusia. Și acolo lumea s'a abținut în vara aceasta în număr mare dela vizitarea băilor și motivele ar fi: teama de izbucnirea unui războiu și criza de bani.

La noi, pe lângă cele două cauze, se mai adaogă una: Boala băilor, cu un pronunțat caracter social. În anii de după războiu stațiunile noastre balneare și climaterice nu erau cercetate numai pentru reconfortarea fizică a organismului, ci în mare parte dintr'un simplu snobism de a se arăta în lume. Îmbogățirii de războiu, ale căror afaceri prosperau până la ivirea crizei financiare

prin care trecem acum, se credeau obligați a infecta atmosfera curată a stațiunilor noastre balneare cu mirosul de usturoiu, atât de caracteristic unei anumite rase. Pe lângă acest fel de îmbogățiri mai erau și parveniții politici, cari de-asemena se credeau indispensabili dela diversele stațiuni balneare. Deodată cu ivirea zilelor calde de vară aceste escrescențe sociale ale războiului erau cuprinse de „boala băilor” și luau cu asalt hotelurile și vilele de închiriat, corupând cu prosteeasca lor risipă de bani și pe proprietarii acelor imobile, dar mai cu seamă pe restauratorii din stațiunile balneare, cari nu mai cunosc nici o margine în pofta lor de câștig.

Efectul procedului acestor parveniți loveste însă în oamenii cari ar avea într'adevăr nevoie de reconfortare fizică. Cei mai săraci nu se pot duce la băi de groaza scumpetei excesive, iar cei bogati preferă băile din străinătate, unde se trăiește azi mai ieftin ca la băile din țară, cu toată valuta noastră scăzută.

*

Construcții futuriste. — Noul gen de artă futuristă a cuprins în „mrejele” sale și pe arhitecți, cari încep să construiască case de locuit cu totul deosebite de construcțiile cunoscute de veacuri. Ca formă exterioară aceste case se „disting” prin ziduri drepte, fără ornamentație și fără obișnuitele ferestre, cari sunt înlocuite prin niște deschizături mari, patrate. Acoperișurile țuguiate sunt înlocuite cu niște terase plane. În Paris s'a construit în vara aceasta o întreagă stradă, compusă exclusiv din clădiri în acest stil. Strada se numește „Rue Mallet-Stevens” și a fost inaugurată în mod solemn zilele trecute.

*

Atașaii militari ai Germaniei. — Legațiunile diplomatice ale Germaniei în statele, cu cari țara aceasta a fost în războiu, n'au avut până acum dreptul de a aduce atașaii militari. Se vede că cercurile competente din Berlin văd în această rezervă o scădere de prestigiu și prin urmare au început să agite chestiunea aceasta, care nu poate fi însă rezolvată decât de către Liga Națiunilor. Se anunță din Geneva, că chestiunea atașaiilor militari germani nu va putea fi luată în cercetare în sesiunea din Septembrie a. e. De altfel și cercurile berlineze sunt de părerea că statele interesate nu vor găsi încă cu cale de a admite observatori militari pe teritoriile lor.

*

Un jubileu cultural. — Casa de editură germană Ullstein, una dintre cele mai mari edituri din lume, împlinește în anul acesta 50 de ani dela întemeiere. Din acest prilej a instituit un fond de un milion mărci pentru acordarea de pensii pe seama angajaților săi. Fondul va fi sporit în anii următori până la trei milioane. Toți angajații vor primi acum și gratificații jubilar.

*

Industria Austriei. — Ambasadorul Austriei la Paris, d. Grünberger, a declarat, cu prilejul unui banchet dat de clubul american, că greutățile economice din Austria sunt extrem de mari. Industria e complect ruinată, fiindcă îi lipsese debușurile. Lipsa de numerar împiedică modernizarea vechilor fabrici, cari în starea lor de azi nu mai pot corespunde cerințelor din zilele noastre. Tot atât de precară e situația și în agricultura Austriei.

SOCIETATEA DE MÂINE

a intrat în simpatia generală
a intelectualilor prin scrisul
metodic pentru prosperitatea
economiei și conștiinței sociale
:- a românilor. :-

Să nu rămână casă de intelectual
fără

SOCIETATEA DE MÂINE

Înainte de a decide plecarea în
vilnegiatură la băi și stațiuni clima-
tice, cereți prospectul cu vederi de la

Băile Lipova (Banat)

BĂILE LIPOVA (Banat) înzestrate
cu cele mai moderne hoteluri și
stabilimente mondiale. Izvoarele
minerale carbogazoase, fier, sulfur și
nagneziu, conțin cea mai mare
radio-activitate, vindecă cu succese
boalele cordului și ale vaselor sang-
vine, surmenaj fizic și psihic,
reumatism, neurastenii și dispepsie,
boale de femei (ginecologice), infla-
mațiuni cronice la ovar, adnexă și
mitră, emoragii, sterilitate, boalele
rinichilor și ale căilor urinare, debi-
litatea copiilor și anemia femeilor.

„SCHMOLLPASTA“

S. A. Brașov

Fabrică de Cremă de ghetă
Premiată la 30 de expoziții

Stațiunea Balneo-Climatică DORNA

Prospect special pe sezonul 1927.

Prețurile băilor pe sezonul 1927: I. Băi de acid carbonic în Iunie și Septembrie a) Salon 105 lei, b) cl. I. 95 lei, redus 45 lei, c) cl. II. 70 lei, redus 35 lei. — Iulie și August a) Salon 115 lei, b) cl. II 105 lei, redus 55 lei și c) cl. II. 75 lei, redus 40 lei.

II. Băi de nămol în Iunie și Septembrie 125 lei, redus 50 lei, în Iulie și August 145 lei, redus 60 lei.

O baie de nămol de picioare 45 lei, o procedură hidroterapică 70 lei, redus 25 lei, o baie simplă de curățenie 25 lei, o compresă de nămol 25 lei, un masaj parțial 45 lei, un masaj total 60 lei.

De reducere beneficiază numai funcționarii publici și ofițeri, cari vor putea dovedi că nu dispun de mijloace.

Hoteluri, locuințe și pensiuni: Stațiunea Dorna dispune de camere suficiente pentru publicul vizitator, având diferite Hoteluri ca Hotel Băilor No. 1 (în par), Hotelul Vladimir, Hotelul Traian, Hotelul Central Comunal, Hotelul Bronstein, Hotelul Palat, Hotelul Runc, Casa Salubrității, Pensionatul Schwarz, Ebersohn etc. și un număr mare de locuințe particulare, vile pensionate etc. În anul curent a sporit numărul camerelor cu 150.

Prețurile rămân stabilite după cum urmează:

La Hotelurile de lux ș. a. Hotelul Băilor I. și Hotel Traian o cameră cu un pat pe Iunie și Septembrie 150 lei, cu balcon 170 lei pe zi, pe Iulie și August 200 lei, cu balcon 220 lei pe zi, o cameră cu 2 paturi pe Iunie și Septembrie 250 lei

cu balcon 270 lei pe zi, pe Iulie și August 300 lei, cu balcon 320 lei pe zi.

La Hoteluri cl. I-a aproximativ: Camera cu un pat pe Iunie și Septembrie 100 lei, cu balcon 120 lei pe zi, pe Iulie și August 140 lei, cu balcon 160 lei pe zi; o cameră cu 2 paturi pe Iunie și Septembrie 180 lei, cu balcon 200 lei pe zi; pe Iulie și August 200 lei, cu balcon 220 lei pe zi. Toate celelalte hoteluri și locuințe sunt mai ieftine.

Prețurile variază de altfel după situație, mobilier, sezon etc.

Prevenim pe această cale publicul vizitator, să nu angajeze locuințe resp. camere înainte de a se fi orientat mai întâi la fața locului asupra prețurilor camerelor, luând în această privință înțelegere cu biroul de informațiuni al Comisiunii balneare.

Cheltueli de întreținere nu se pot preciza, întrucât pretențiile publicului vizitator sunt diferite. Fiecare vizitor va avea însă posibilitatea de a potrivi cheltuelile de întreținere referințelor sale materiale.

Taxa de cură e fixată potrivit referințelor materiale ale fiecărui vizitator.

Sezonul de vară durează dela 1 Iunie până la 30 Septembrie al fiecărui an și se împarte în sezonul principal (Iunie, Iulie și August) și sezonul secundar (Iunie, Iulie și Septembrie).

COMISIUNEA BALNEARĂ.